

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΙΟΥΝΙΟΥ. 1853. ΤΟΜΟΣ Δ'. ΦΥΛΛ. 78.

ΜΑΡΙΑ. (Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

— 0 —
Α.

Ἐπὶ τῆς δυτικῆς παραλίας τῆς Μαρτινίκας, πέ-
ραν ἐκτεταμένης ἀμυδάου ἀκτῆς διαβρεγομένης
ὑπὸ τοῦ κόλπου τοῦ Θωμᾶ καὶ ἐκτεινομένης μέχρι
τῶν ὑψητῶν ἐκείνων σπιλάδων. τῶν ἐπικληθειῶν,
Ὅρη Βοῶν, ὑπῆρχε πρὸς τὰ μέσα τοῦ 12'. αἰῶνος
οἰκία τις, τῆς ὁποίας τὰ σύνορα ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους
προσεγγίζοντα τὸ παράλιον, ἐξεστίνοντο ἐκ τοῦ ἐπέ-
ρου ἕως εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Πρασίνου ὄρους. Τὸ
μεγαλοπρεπὲς τοῦτο κτῆμα ἀνήκεν εἰς τὸν Κ. Ἐ-
ναμβούκ Παρκέτον, γενικὸν τοποτηρητὴν τοῦ βασι-
λέως τῶν Γάλλων κατὰ τὰς Ἀντιλλίας. Ὁ Κ. Ἐ-
ναμβούκ εἶχε κατορθώσει νὰ προαχθῆ εἰς μίαν τῶν
ὑψηλῶν ἐκείνων θέσεων, τῶν ἐπιφυλαττομένων εἰς
τοὺς ἐκλεκτοὺς, οἵτινες γνωρίζουν νὰ διέρχονται
τὸν βίον αὐτῶν διὰ δυσχερειῶν καὶ κινδύνων. Δευ-
τερότοκος υἱὸς εὐγενοῦς Νορμανδικῆς οἰκογενείας,
καὶ περιορισθεὶς εἰς εὐταλὲς καὶ μέτριον ἀξίωμα,
εἶχε μεταβῆ εἰς τὰς νήσους μὲ βαθμὸν ἀξιωματι-

κοῦ ναυτικοῦ, διὰ δὲ τῆς γενναιοψυχίας, τῆς ἰκα-
νότητος καὶ τῆς ἔμπρονος σταθερότητος τοῦ χαρα-
κτῆρός του, εἶχεν ἀποκτήσει κυριαρχίαν ἀνεξάρτη-
τον καὶ ἀπόλυτον. Ἡ ἐξουσία του ὁμοιάζε τὴν
τῶν ἀνωτάτων κυριαρχῶν ὑπῆκος τοῦ βασιλέως
τῶν Γάλλων, εἶχεν ἐπαναφέρει εἰς τὴν Ἀμερικὴν
μίαν τῶν φεουδαλικῶν ἐκείνων συνθηκῶν, ἐκ τῶν
ὁποίων ὁμοία δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ἐν τῇ πατρίδι του·
ἦτον ἀπόλυτος κυρίως τῆς Μαρτινίκας, τῆς Γρενάδης
καὶ τῆς Ἀγίας Λουκίας. Καὶ ὡς οἱ ἀρχαῖοι μεγάλοι
αὐλικοί ὑπάλληλοι, εἶχε καὶ οὗτος τὸ δικαίωμα,
μεγάλης καὶ μικρᾶς δικαιοσύνης καθ' ὅλην τὴν χῆ-
ραν, οἱ δὲ ἀρχόντες τοὺς ὁποίους διώριζε, δὲν ἀν-
τικαθιστῶντο ὑφ' οὐδενὸς κοινοβουλίου. Αἱ ἀποφά-
σεις αὐτῶν ἦσαν ἀνέκκλητοι, καθ' ὅλας δὲ τὰς πε-
ριστάσεις, ἀκόμη καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ποινὴν τοῦ
θανάτου, εἶχε τὸ ἐξοχὸν δικαίωμα, τὸ τῆς ὑπερτά-
της κυριαρχίας, τὸ δικαίωμα, λέγομεν, τῆς χάριτος.
ὑπὸ τὸν τίτλον γενικοῦ τοποτηρητοῦ τοῦ βασιλέως
τῶν Γάλλων, ἐκίνει τὰ στρατεύματα, διώκει τὰς
ἐκστρατείας, καὶ ἠδύνατο νὰ κινήσῃ τὸν πόλεμον
καθ' οὐτινος μὴ ὄντως ὑπῆκου, ἢ συμμάχου τοῦ
κυριάρχου του. Εἶχε σωματοφυλακὴν, ἀξιωματικούς,
εὐγενεῖς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἐβασίλευεν.

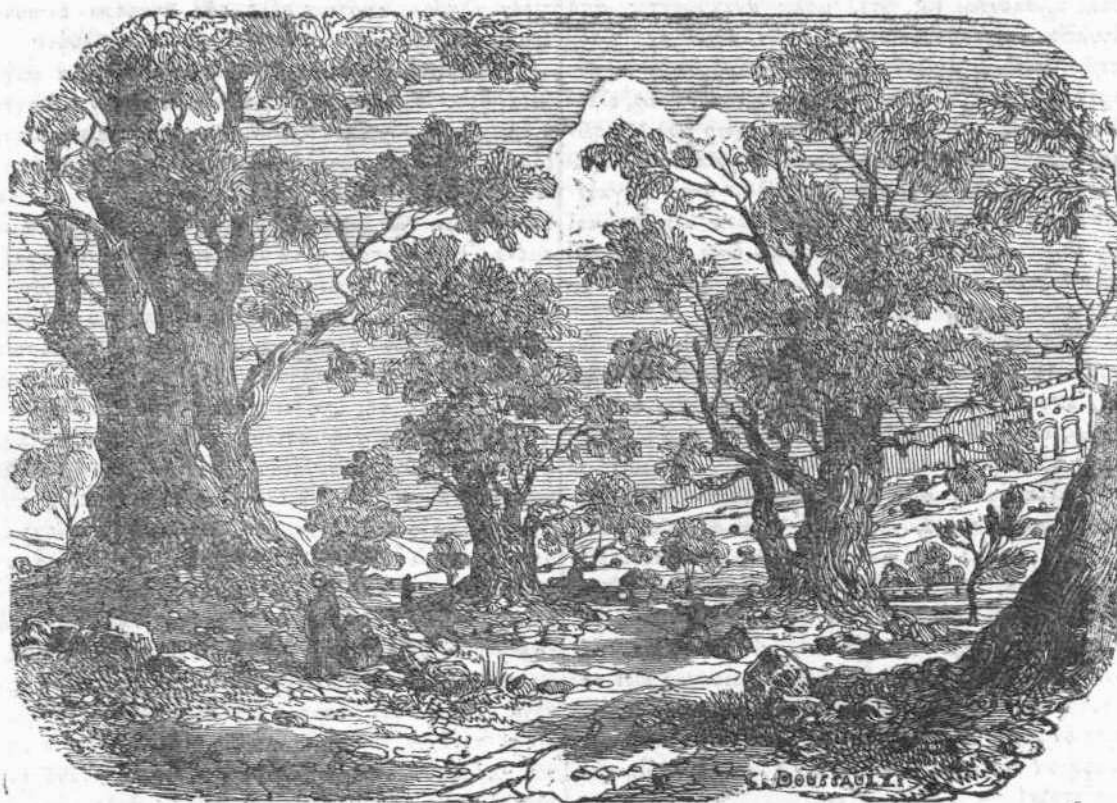
Κατὰ τὸ εἰς Γαλλίαν τελευταῖον ταξείδιόν του,
3.

νάχω διάστημα χημικόν Liebig ὅστις ἀναλύσας τὸ χρώμα τοῦτο, εὗρεν ὅτι προέρχεται ἐκ τῶν λευκῶν κρυπτογῶμων φυτῶν, καὶ ὅτι τὰ ἐκ τῆς σήψεως ὑπολειπόμενα μέρη ἐσχημάτιζον ἰδιαιτέρου εἴδους νέον ὄρυκτον, τὸ ὁποῖον ὠνομάσθη πρὸς τιμὴν του

διαστήμου ἀρχαιολόγου τῆς ἐν Μονάχῳ ἀκαδημίας Θειραίτης λίθος. — Thierschit. — Ἐρῶ σοι, Ὁ φίλος σας
E. AANAEPEP.

Ο ΑΓΙΟΣ ΤΑΦΟΣ.

Ἐπιχειροῦντες νὰ εἴπωμεν, μετὰ πολλοὺς ἄλλους, ὀλίγας τινὰς λέξεις περὶ τοῦ ζητήματος τούτου, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἀφορμὴ τῶν περὶ ἡμᾶς συμβαινόντων κρισίμων πραγμάτων. θέλομεν περιορισθῆ εἰς τὴν ἀκριβῆ καὶ ἀμερόληπτον ἔκθεσιν τῶν γεγονότων. Παρατηροῦμεν δ' ἐκ προοιμίου, ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἂν οἱ καθολικοὶ, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἄλλαι χριστιανικαὶ μὴ ὀρθόδοξοι ἐκκλησίαι, ἔχουσι τὴν ἕδειαν νὰ τελῶσιν εἰς τὰ διάφορα ἐν Παλαιστίνῃ ἱερά καταστήματα τὰ τῆς θείας λατρείας· οὐδεὶς ἄλλθης χριστιανὸς θέλει ἀρνηθῆ, ὅτι ἀνθρώποι, ἐν Χριστῷ ἀδελφοί, οἵτινες, οἰκιδήσονται καὶ ἂν ὦσιν αἱ ἄλλαι

Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.

αὐτῶν πρὸς τοὺς ὀρθοδόξους δογματικὰ διαφωνοῦντες, πιστεύουσιν ὅμως εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, εἰς τὴν γέννησιν, εἰς τὰ θαύματα, εἰς τὰ πάθη, εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος, δικαιοῦνται ἀναμφιβόλως νὰ προσέρχωνται εἰς τοὺς ἱεροὺς τόπους, ὅπου ἐτελέσθησαν αἱ πρῶται ἐκεῖναι πράξεις τοῦ μεγάλου χριστιανικοῦ δράματος, καὶ νὰ προσκυνῶσιν αὐτοὺς ἐλευθέρως καὶ ἀνέτως. Τὸ ζήτημα εἶναι ἂν οἱ καθολικοὶ, ἢ ἄλλη τις οἰαδήποτε μὴ ὀρθόδοξος χριστιανικὴ καινότης, δύνανται νὰ προτείνωσι δικαίωμα τι ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ προσκυνημάτων· εἰδὲ καὶ δὲν δύνανται, μέχρι τίνος πρέπει νὰ ὀρίσθῃ καὶ κανονισθῆ τὸ ἕτερον ἐκεῖνο δικαίωμα τῆς προσελεύσεως καὶ ἱερατελεστίας, ἵνα μὴ ὡς ἐξ αὐτοῦ προσβληθῆ ὁπωσδήποτε ἢ καὶ τυχὸν ἀνατραπῆ τὸ δικαίωμα τῆς κυριότητος τοῦ ἰδιοκτῆτου.

Αἱ πρῶται περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διενέξεις δὲν ἠδύναντο, φυσικῶ τῷ λόγῳ, νὰ παραχθῶσιν εἰμὴ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν Χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν. Πρὸ τῆς διαίρεσεως ταύτης, ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων ἦτο εἰς τῶν 5 ἀνωτέρων εὐτοκεφάλων ἀρχιερέων τῶν παρὰ σύμπαντος τοῦ Χριστιανικοῦ πληρώματος ἀναγνωριζομένων, καὶ ἐθεωρεῖτο ὑπὸ ὅλων τῶν χριστιανῶν ὡς ὁ μόνος πνευματικὸς κυριάρχης τῆς Παλαιστίνης καὶ τῶν ἐν αὐτῇ προσκυνημάτων. Ἦσαν δὲ οἱ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων Ἕλληνες τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν καταγωγὴν, ὡς καὶ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς τῆς Ἀνατολῆς, καὶ πολιτικῶς μὲν ὑπήγοντο εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς, ἐκκλησιαστικῶς δὲ ὑπήγοντο αὐτοτελεῖς καὶ αὐθόπαρτοι, καθὰ καὶ οἱ λοιποὶ 4 πατριάρχαι, περιλαμβανομένου τοῦ Ῥώμης, ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς ἰδίας συνόδου, ὡς μέχρι τοῦδε, καὶ ἐγνωστοποιῶν ἀπ' ὧς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν εἰς τοὺς λοιποὺς ὁμοταγεῖς συναδέλφους. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Ἀράβων, ἐν τῇ 7 ἑκατονταετηρίδι κατακτῆσεως τῆς Παλαιστίνης. Εἶχον μὲν πρὸ καιροῦ ἀρχίσει διενέξεις τινὲς περὶ πρωτείων μετὰ τοῦ Πάπα Ῥώμης καὶ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως· αἱ διενέξεις αὗται παρήγαγον, τῷ 483, ἐπὶ Ζήνωνος, πρόσκαιρόν τι σχίσμα τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας, ἀλλὰ ἡ ὀριστικὴ διχοτομίαι εἶναι μεταγενεστέρᾳ τῆς κατακτῆσεως τῶν Ἀράβων.

Αὕτη ἡ ὑπὸ τῶν Ἀράβων ἀλωσις τῶν Ἱεροσολύμων συνέβη τῷ 637· ἀλλ' ἡ ἱερά πόλις δὲν παρεδόθη εἰς τὴν διακρίσιν τῶν νικητῶν. Μετὰ γενναίαν καὶ πολυμήνην ἀντίστασιν, ὁ πατριάρχης Σωφρόνιος, θεωρῶν ἀδύνατον τὴν παράτασιν τῆς αἰύνης, συνήνεσε νὰ ἀνοίξῃ τὰς πύλας· τούτο ὅμως διὰ συνθηκῶν, τὰς ὁποίας ἀπήτησε νὰ ὑπογράψῃ οὐχὶ ὁ πολιορκησῆς τὴν πόλιν στρατηγὸς Ἀβού Ὀθειδᾶς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ τότε καλῆς Ὀμάρ Βὲν Χαττάβ, ὅστις καὶ μετεπέμψθη ἐπὶ τούτῳ καὶ προσῆλθεν ἀπὸ Μεδίνης. Αἱ συνθήκαι ἐγένοντο καὶ ἐπεκυρώθησαν ὑπὸ τοῦ Ὀμάρ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν, σώζεται δὲ τὸ κείμενον αὐτῶν, καὶ ὁ φιλομαθὴς ἀναγνώστης δύναται νὰ εὕρῃ τὸ κείμενον τοῦτο Ἀραβιστῆ μὲν καὶ Γερμανιστῆ ἐκδομένον εἰς τὰ λεγόμενα *Meta.l.l.eia* τῆς Ἀνατολῆς (*Fundgruben des Orients*, τόμος V, σελ. 97), Γαλλιστῆ δὲ, ἐν σελ. 9 καὶ ἐπ. τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῷ 1851, δημοσιευθέντος φυλλαδίου, τοῦ ἐπιγεγραμμένου *Réponse à la brochure de M. Boré, intitulée: Question des Lieux Saints*. Ἐνταῦθα συγκεφαλαιωμένον ἀπλῶς τοὺς κυριωτάτους ὄρους τοῦ ἐγγράφου τούτου.

« Αἱ συνθήκαι αὗται, γενόμεναι πρὸς τὸν σεβασιμώτατον καὶ ἐνδοξότατον πατριάρχην Σωφρόνιον, περιλαμβανουσιν ἐπίσης καὶ λαϊκοῦς, καὶ κληρῶν, καὶ μοναχοῦς, καὶ μοναχάς, ἐπαγγελλόμεναι τοῖς πᾶσι εἰς αἰεὶ πλήρη ἀσφάλειαν τῶν προσώπων, τῶν ἐκκλησιῶν, τῆς πίστεως αὐτῶν καὶ δόλων τῶν προσκυνημάτων ὅσα κατέχουσιν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐκτὸς αὐτῆς· ὑποβάλλουσι δὲ εἰς τὸν

ἢ εἰρημένον πατριάρχην ἀπαντας τοὺς λοιποὺς χριστιανούς τοὺς προσερχομένους ὡς προσκυνητὰς εἰς Ἱεροσόλυμα. »

Οἱ νέοι λοιπὸν κυριάρχαι τῆς Παλαιστίνης οὐ μόνον δὲν ἀνέτρεψαν τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικὸν θρόνον, ἀλλ' ἀνεγνώρισαν καὶ ἐπεκύρωσαν ἅπαντα τὰ δικαιοῦματα αὐτοῦ καὶ προνόμια. Ἡ μόνη διαφορὰ μετὰ τῆς προηγουμένης τῶν Ἀράβων καὶ τῆς ἀκολούθου ἐποχῆς ἦτο, ὅτι ἐνῶ πρότερον οἱ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων ὑπήγοντο πολιτικῶς εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς, μετὰ τὴν κατάκτησιν ὑπετάχθησαν πολιτικῶς εἰς τοὺς Μωαμεθανοὺς Καλιφας.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων μέχρι τοῦ ὀριστικοῦ σχίσματος τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας. Ἰούτου δὲ γεγονότου ἐν τῇ 9 ἑκατονταετηρίδι, καὶ συνταγθέντος τοῦ πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων μετὰ τῆς ὀρθοδοξίας, ἵπως ἄρα ἐπολιτεύθησαν οἱ πάπαι Ῥώμης; Οὕτε ἰδίον τινα ἀρχιερέα ἐπεμψάν εἰς Ἱεροσόλυμα, οὔτε ἄλλην τινὰ οἰαδήποτε πράξιν ἐπεχείρησαν, ἐμψαίνουσαν τὴν πρόθεσιν τοῦ ἡνωσθέντος τοῦ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας τοῦ ὀρθόδοξου πατριάρχου. Τούναντίον, ἐξηκολούθησαν περιερχόμενοι εἰς ἐπιτήμιους πρὸς τὸν πατριάρχην τοῦτον σχέσεις, καὶ ὅλοι οἱ προσκυνηταὶ τῆς δύσεως, οἱ εἰς Παλαιστίνην προσερχόμενοι, ἀνεγνώριζον τὴν εἰρημένον πατριάρχην ὡς τὸν μόνον πνευματικὸν αὐτῆς κυριάρχην. Οἱ δὲ τότε πολιτικοὶ δυνάσται τῆς Εὐρώπης οὐδὲν ἀπὸ τῆς 7 μέχρι τῆς 12 ἑκατονταετηρίδος ἔπραξαν πρὸς ἐλευθέρωσιν τῶν Ἱερῶν τόπων ἀπὸ τῆς Μωαμεθανικῆς κυριαρχίας. Ἐντούτοις οἱ πατριάρχαι Ἱεροσολύμων ἐπλήθυνον καθ' ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα τῶν 450 ἐτῶν τοὺς φέρους ἐπ' οἷς ἐγένοντο αἱ τοῦ Ὀμάρ συνθήκαι, καὶ αὐτοὶ ἐξ ἰδίων ἐπεσκεύαζον τὰ μοναστήρια, τὰς ἐκκλησίας καὶ ὅλα ἐν γένει τὰ ἱερά ἐν Παλαιστίνῃ καταστήματα. Ἀφ' ἐτέρου οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ὀρθόδοξοι βασιλεῖς, ἀφοῦ κατὰ τὴν 7, 8 καὶ 9 ἑκατονταετηρίδα διετελέσαν καρτερικῶς ἀμυνόμενοι κατὰ τῶν Ἀράβων, καὶ σώζοντες τὴν τε Ἑλληνικὴν ἐθνικότητα καὶ τὴν Εὐρώπην ὁλόκληρον ἀπὸ τοῦ ἐσχάτου τῶν κινδύνων, ἔπειτα, ἀπὸ τῆς 10 καὶ κατὰ τὴν 11 ἑκατονταετηρίδα, ἐπιθετικοὶ γενόμενοι, δὲν ἔπαυσαν ἀγωνιζόμενοι ἀδιαλείπτως καὶ πολλὰκις ἐνδόξως ὑπὲρ τῆς ἀνακτῆσεως τῆς Συρίας καὶ τῆς Παλαιστίνης. Οἱ τελευταῖοι οὗτοι ἀγῶνες, ἐν οἷς διέπρεψαν οἱ Φωκάδες, οἱ Ἰωάνναι, οἱ Βασίλειοι, οἱ Οὐρανοὶ, οἱ Σιρῆαι, οἱ Σκληροὶ, οἱ Κατακαλοὶ, οἱ Μανιάκαι, καὶ πολυάριθμοι ἄλλοι ἥρωες, ἐπήγαγον τὴν εἰς τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναρχίαν καθυπόταξιν τοῦ πλείστου τῆς Συρίας καὶ τῆς Φοινίκης, καὶ ἰδίως τῆς Ἀντιοχείας, τῆς Ἱεραπόλεως, τῆς Ἀπαμείας, τῆς Ἐμέσης, τῆς Ἡλιουπόλεως, τῆς Δαμασκοῦ, τῆς Σιδῶνος· καὶ δὲν ἐπέτυχον μὲν τὴν ἀλῶσιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς ἄλλης Παλαιστίνης, ἀλλ' ἐπενήργησαν οὐσιωδῶς εἰς τὴν τύχην τοῦ αὐτοῦ χριστιανισμοῦ, διότι οἱ ἐπανειλημμένως ταπεινωθέντες Μωαμεθανοὶ ἠναγκάσθησαν νὰ

Ιεροσόλυμα

ἐπιτρέψωσι μὲν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας Ῥωμανῶν Ἀργυρόν καὶ Μιχαὴλ Δ. (11 ἑκατοντ.) τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις ναοῦ, νὰ ἐκπονήσῃσι δὲ, τῷ 1063, εἰς τοὺς χριστιανούς τὸ τέταρτον τῆς ἱερᾶς ἐκείνης πόλεως, ἐπὶ χρέμασι τὰ ὁποῖα παρέσχεν ὁ τότε βασιλεὺς Κωνσταντῖνος I ὁ Δουκας.

Μέχρι λοιπὸν τοῦ 1100 περίπου ἔτους ἀπὸ Χρ. ὁ ὀρθόδοξος πατριάρχης ἦτο ὁ μόνος πνευματικὸς ἀρχὼν τῶν ἱερῶν τόπων· μόνος αὐτὸς ὑφίστατο ἀπᾶσαι τῆς βασιλείας τοῦ ἀξιωματικῶς τοῦτο ὑποχρεώσεως ὡς πρὸς τὴν ἀλλοθρησκὸν πολιτικὴν κυριαρχίαν, μόνος οἱ ὀρθόδοξοι βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠγωνίζοντο νὰ ἀπαλλάξωσι τοὺς τόπους ἐκείνους ἀπὸ τῆς ξενικῆς κυριαρχίας· οἱ δὲ δυτικοὶ παντάπασι περὶ τούτου δὲν ἐκίδοντο, οὐδεμίαν θυσίαν ὑπέστησαν ὑπὲρ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ χριστιανώσσης, καὶ οὐδὲ συνέλαβον ποτε κινῆσαι τὴν ἰδέαν τοῦ νὰ προτείνωσιν ἀξίωσιν τινὰ ἰδιοκτησίας ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἱερῶν καταστημάτων.

Περὶ δὲ τὰ ἔσχατα τῆς 11 ἑκατονταετηρίδος ἐπῆλθον τελευταῖον αἱ σταυροφοραὶ τῶν δυτικῶν, αἵτινες, κατ' ἀρχάς παραστᾶσαι ὡς σύμμαχοι τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλείας καὶ διὰ μόνης τῆς συνδρομῆς αὐτῆς κατορθώσασαι τὴν ἀνάκτησιν τῆς Παλαιστίνης, ἐπήγαγον ἐπειτα, παρὰ τὰ συντεθειμένα, τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα ἰδρυσὶν ἐφημέριον δυτικοῦ βασιλείου καὶ ἐφημέριον δυτικοῦ πατριαρχείου. Τὰ Ἱεροσόλυμα ἐκυριεύθησαν ὑπὸ τῶν Σταυροφόρων τῷ 1099, ἀνεκτήθησαν ὑπὸ τοῦ Σαλαδίν, Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου, τῷ 1187, ἄλλιν κατελήφθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Φρειδερίκου τῷ 1228, ἀλλὰ ἐκ νέου περιήλθον ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου τῷ 1244, περὶ δὲ τὰ ἔσχατα ταύτης τῆς τρικαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἐντελῶς καὶ ὀριστικῶς ἐξεβλήθησαν οἱ σταυροφόροι ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης, ἥτις ἐξουσιάσθη ἔλαττε ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων Σουλτάνων μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε κατεκτήθη ὑπὸ τῶν μέχρι τῆς σήμερον κατεχόντων αὐτὴν Ὀσμανῶν Μωαμεθανῶν.

Ἐντὸς τῆς περιόδου ταύτης συνέβη ἐπὶ τινὰ χρόνον πραγματικὴ πολιτικὴ κυριαρχία τῶν δυτικῶν καὶ πραγματικὴ κατάληψις τοῦ πατριαρχείου ὑπὸ καθολικῶν ἀρχιερέων. Ἡ σειρά τῶν ὀρθοδόξων πατριαρχῶν δὲν διεκόπη, καθ' ἃ ἐξάγεται ἀπὸ τῆς δωδεκαβίβλου τοῦ Δρασιέου· ἀλλ' οὗτοι, δεινῶς καταπιεζόμενοι ὑπὸ τῶν σταυροφόρων, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐκχωρήσωσιν ἀπὸ τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ, διάγοντες πέραν τοῦ Ἰορδάνου, εἰς τὴν Πέτραν, δὲν εἶχον τὴν ἀδειαν νὰ προσέρχωνται εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν εἰμὴ ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἵνα ἱεουργήσωσιν, ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τοῦ Ἀδάμ, τῇ ἑορτῇ τοῦ Πάσχα. Εἶναι ὅμως πρόδηλον, ὅτι ἢ μὲν πραγματικὴ ἐκείνη πολιτικὴ κυριαρχία οὔτε ἔργῳ, οὔτε δικαίῳ ἔχει ἀξίαν τινὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος· μετ' οὐ πολὺ ἢ κυριαρχία αὐτῆ ἀνεστράφη αἰθὶς πραγματικῶς διὰ τὴν ἐκ νέου ὑπὸ τῶν Μωαμεθανῶν κατὰκτησιν τῶν Ἱεροσολύμων καὶ συμπίσθη· τὸ Παλαιστίνης πρὸς δὲ, ἢ κυριαρχία

ἐκείνη ὑπῆρξεν ἀποτελεσματικὴ ὁμολογουμένης παραδίσεως τῶν πρὸς τοὺς βασιλεῖς τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὀρκῶν τῶν σταυροφόρων, ὅσων κατὰ τοὺς ὁποίους οἱ σταυροφόροι δὲν ἔλαβον τὴν ἀδειαν νὰ διέλθωσι διὰ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν πρὸς ἐξακολούτησιν τοῦ ἐπιχειρήματός των καὶ δὲν ἔτυχον τῆς πρὸς τούτα ἀπαραιτήτου συνδρομῆς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλείας εἰμὴ ἐπὶ τῇ ῥητῇ ὑποσχέσει, ὅτι νόμιμος κύριος τῶν χωρῶν ὅσας ἀνακτήσωσιν ἀπὸ τῶν Μωαμεθανῶν θέλει εἶναι ἡ εἰρημένη ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεία. Ἡ δὲ πραγματικὴ κατάληψις τοῦ πατριαρχείου τῶν Ἱεροσολύμων ὑπὸ δυτικῶν ἀρχιερέων ἐγένετο ὁμοίως κατὰ παράδοσιν τῶν συνθηκῶν, καὶ προστότοις συναντρήσῃ μετὰ τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας. Ὁ Σαλαδίν, ἀνακτήσας τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐμελέτησεν, ἐν τῇ πρώτῃ ὁρμῇ αὐτοῦ, τὴν καταστροφὴν ὅλων τῶν Χριστιανικῶν προσκυνημάτων· ἐπειτα ὅμως συνήνεσεν εἰς τὴν ἐν μέρει τοῦλάχιστον διατήρησιν αὐτῶν καὶ τὴν παράδοσιν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους πατριάρχας· κατὰ τούτο συμφωνοῦσιν αἱ τῆς Ἀραβικῆς καὶ αἱ Ἑλληνικῆς μαρτυρίαι. Ἡ μόνη μεταξὺ αὐτῶν διχορραία εἶναι, ὅτι κατὰ μὲν τοὺς Ἀραβίους ὁ Σαλαδίν πικρήθη τοῦ πρώτου αὐτοῦ ὀλεθρίου σκοποῦ, σεβόμενος τὰς συνθήκας τοῦ Ὁμάρ Βὲν Χαττάβ (Fundgr. d. Or. τόμος 111)· κατὰ δὲ τὸν Δρασιέου, ἐδυσχερῆθη ἐπὶ τῆς προσβολῆς· ἢ ἐπὶ τούτῳ ἔπεμψεν αὐτῷ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεὺς Ἰσαάκιος Β' ὁ Ἄγγελος.

Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης οἱ πάπαι ἐξηκολούθησαν προχειρίζοντες πατριάρχας Ἱεροσολύμων ἐπὶ ψιλῶ ὀνόματι· ὅτι καθολικοὶ ἱερεῖς κατεῖχον πραγματικῶς τινὰ τῶν ἱερῶν καταστημάτων καὶ ὅτι μάλιστα ἀξιοῦσιν ἀναγνωρισθεῖσαν παρὰ τινῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου τὴν ἐπὶ τῶν ἱερῶν τόπων κυριότητα αὐτῶν. Ἀλλὰ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα ἀνατρέπουσι τὰς ἀξιώσεις ταύτας καὶ παριστᾶσι τοὺς ὀρθοδόξους ἀναλαβόντας τὴν πνευματικὴν κυριότητα τῶν ἱερῶν τόπων ἅμα μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς πολιτικῆς κυριαρχίας τῶν Σταυροφόρων. Κατὰ τὰ ἀραβικὰ χρονικά, τὰ περὶ τῶν μετὰ τὸν Σαλαδίν χρόνων πραγματευόμενα (Fundgr. d. Or. τόμ. 11) οἱ Γραικοὶ κατεῖχον τὰ πλείστα τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν καταστημάτων καὶ ἰδίως τὸ κυριώτατον πάντων, τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως, ἐνῶ εἰς τοὺς φράγκους δὲν ἀνήκον εἰμὴ ὀλίγα τινὰ, ὧν τὸ μᾶλλον λόγου ἀξίον ἦτο ἡ ἐκκλησίαι τῆς Σιών. Περὶ τὸ 1349 ἔτος, ὁ Βασιλεὺς Ἰωάννης Καντακουζηνὸς πέμπει εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναστάσεως δῶρα πολυτελῆ καὶ ἐπιτυγχάνει παρὰ τοῦ τότε Σουλτάνου τῆς Αἰγύπτου πολλὰ ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων κατοικῶν τῆς Συρίας προνόμια. Ἐπὶ τῆς συμβιβάζονται ταῦτα πάντα μετὰ τὴν θρυλουμένην παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἀναγνωρίσιν τῆς κυριότητος ὑπὸ τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου; Παρεκτὸς τούτου, τὰ προτεινόμενα ὑπ' αὐτῶν τρία φερμάνια τῶν Σουλτάνων ἐκείνων οὐδὲν λέγουσι περὶ τοιαύτης κυριότητος· ἀπλῶς ἐπικυροῦσι τὴν ὑπὸ τῶν τότε ἐν Ἱεροσολύμοις διατελούντων δυτικῶν κατοχῶν ἱερῶν τινῶν κατα-

στημάτων εις χείρας αὐτῶν εὐρεθέντων, καθὰ ἐκτενέστερον διαλαμβάνει τὸ προηγηθεὶς Πάλλικόν φυλλάδιον. Ἄλλα καὶ ῥητὴς ἀν' ἀνεγνωρίζον τὴν κυριότητα τῶν δυτικῶν οἱ Σουλτάνοι τῆς Αἰγύπτου, ἢ ἀνεγνωρίζουσι αὐτὴ οὐδεμίαν ἔθελεν εἶχει σήμερον ἀξίαν, διότι, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκακιδεκάτης ἐκατονταετηρίδος, ἢ πολιτικὴ κυριαρχία τῆς Παλαιστίνης μετέβη ἀπὸ τῶν Σουλτάνων ἐκείνων εἰς τοὺς Ὁσμανίους· ὥστε τὸ κύριον ζήτημα εἶναι, πῶς ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις ἐθεώρησε καὶ ἐπρόβλεψε τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι τῆς σήμερον. Ἡ δ' ἐποχὴ ἐκείνη εἶναι καὶ δι' ἄλλον λόγον σπουδαιότητα ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἁγίου τάφου. Ἐπὶ τινὰ προηγουμένους χρόνον, τὸ ἀξίωμα τοῦ ὀρθοδόξου πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων εἶχε περιέλθει εἰς τὸ γένος τῶν Ἀράβων, οἱ δ' Ἀραβὲς οὗτοι πατριάρχαι ἦσαν παντάπασιν ἀνεπιτήδευτοι ἀντιπαλαίσωσι πρὸς τὰς δυσχερεῖας τὰς ὁποίας παρεῖγον οἱ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰσχωροῦντες οἱ Παλαιστίνην Καθολικοί. Ἄλλα μετὰ τὸν δωροῦσεν (Ἀρχιεπίσ. Ἀττάλν), τὸν πατριαρχεύσαντα ἐπὶ Σουλταίνου τοῦ μεγάλου, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ κατακτητοῦ τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης Σελίμη, προσχειρίσθη πατριάρχης ὁ Πελοποννήσιος Γερμανός· καὶ ἐκτοτε ὁ πατριαρχικὸς ἐκεῖνος θρόνος δὲν ἔπαυσε καταλαμβάνομενος αὐθις ὑπὸ Ἑλλήνων, ὧν οἱ πλεῖστοι διέπερσαν ἐπὶ τῆ ἀρετῇ αὐτῶν καὶ τῆ δειξιότητι καὶ οὐ μικρὸν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐπὶ τῆς Ὁσμανικῆς κυβερνήσεως ἀναγνωρίσιν καὶ ἐμπέδωσιν τοῦ δικαιώματος τῶν ὀρθοδόξων.

Τῶντι ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις ἐλαβεν ὡς βᾶσιν ὅλην αὐτῆς τῆς πολιτικῆς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ζητήματος, τῆς προαναφερθείσης συνθήκας τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ, κατὰ τὰς ὁποίας κυριάρχης τῶν χριστιανῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἀνεγνωρίσθη ὁ πατριάρχης Σωφρόνιος καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ. Ἄλλα, εἴπη τις ἴσως, οἱ δυτικοὶ δύνανται νὰ αξιώσωσιν, ὅτι διάδοχοι νόμιμοι τοῦ Σωφρόνιου εἶναι οἱ ἐν Ῥώμῃ προχειριζόμενοι πατριάρχαι. Τόσον ὅμως εἶναι πρόδηλον, ὅτι οἱ ὀρθοδοξοὶ πατριάρχαι εἶναι καὶ οἱ μόνοι νόμιμοὶ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι τοῦ Σωφρόνιου, διότι μόνοι αὐτοὶ προσβεβούσιν ἀπαράλλακτον καὶ ἀνχλωσίωτον τὸ δόγμα τῆς πίστεως, οἷον ἐπίσειθεν αὐτὸ ὁ εἰρημένος πατριάρχης, ἐνῶ οἱ ἄλλοι προσβεβούσι διγμωτικὴ παρηλλαγμένα. Ὅστε οἱ Καθολικοί, ἀφ' ἐπὶ μικρῶν προτεινοὺν τῶντι τὴν ἀξίωσιν ἐκείνην, ἐθεώρησαν ἔπειτα προτιμότερον νὰ προτεινοῦσιν ἐνστάσεις περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ σήμερον σωφρομένου κειμένου τῶν συνθηκῶν αὐτῶν. Αἱ ἐνστάσεις αὐταὶ κατεπιλημθῆσαν ἐπιτυχῶς ἐν τῷ προηγουμένῳ Γαλλικῷ φυλλάδιῳ τὸ δὲ κατ' ἡμᾶς ἀρκούν μεθα εἰς τὴν γνώμην τοῦ Ἄμμερ, τοῦ ὁποίου ἢ ἐπὶ τοῦ προκειμένου κρίσις εἶχε τόσῳ πλεονέκῃ βαρύντηται ὡς ὁ περιφανῆς ἐκεῖνος ἱστορικὸς τοῦ Ὁσμανικοῦ κράτους εἶναι καθολικός. Ὁ ἱστορικὸς οὗτος, Φιλλῶν, ἐν σελ. 693 καὶ 694 τοῦ V τόμου τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, περὶ τῶν προκειμένων συνθηκῶν τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ, καὶ περὶ ἐτέρως τινὸς συν-

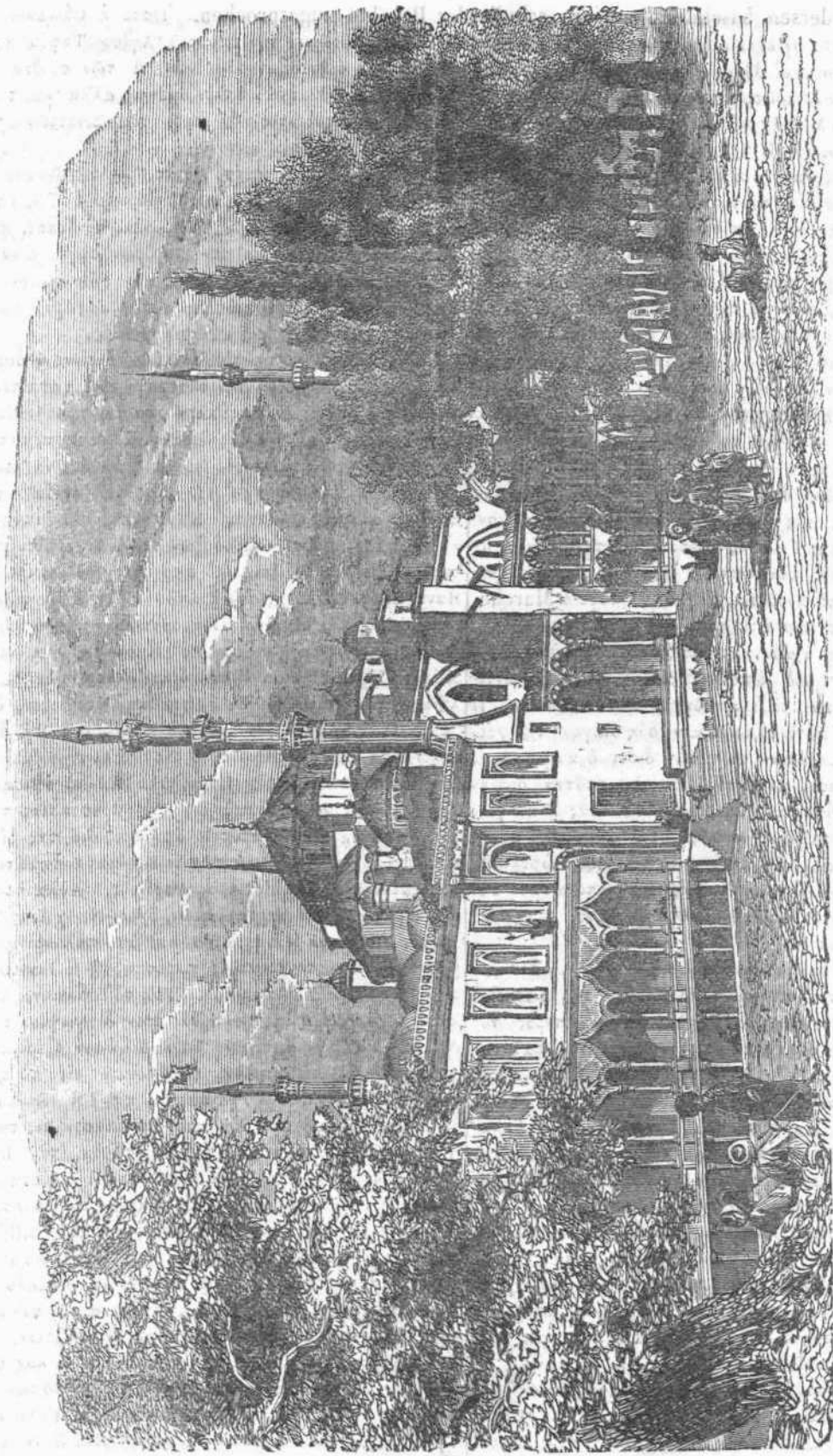
θήκης, δι' ἧς αὐτὸς ὁ προφήτης Μωάμεθ ἐπέσφεν εἰς τοὺς Χριστιανούς τὸ ὄρος Σινᾶ, λέγει μὲν, ὅτι παρήχθησαν ἐν Βιρώπῃ ἀμφιβολίαι περὶ τῆς γνησιότητος τῶν ἐγγράφων τούτων, ἀλλ' ἐπιφέρει, ὅτι ἢ ἐν Κωνσταντινουπόλει κυβερνήσις θεῶρει αὐτὰ ὡς ὀκίμη καὶ ὅτι ἐπομένως ἐγχοῦσι ἱστορικὴν καὶ πολιτικὴν ἀξίαν· μικρὸν δὲ κατωτέρω προστίθεται· Es ist hier eben so, wie bey der Fahne Mohammed's sehr gleichgültig, ob sie wirklich die wahre, es ist genug, das sie die Osmanen für die wahre halten. Ὁ ἐστὶν ἐπὶ τῶν προκειμένων ἐγγράφων, ὡς καὶ ἐπὶ τῆς σημαίας τοῦ Μωάμεθ, εἶναι ὅπως ἀδιόφοροι ἀρ' ἢ αὐτὰ τα αληθῆ· ἀρκεῖ ὅτι θεωροῦνται ἀληθῆ ὑπὸ τῶν Ὁσμανῶν.

Ἡ Ὁσμανικὴ λοιπὸν Κυβέρνησις ἐθεώρησεν ἀσίποτε, κατ' αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀμερολήπιτου Ἄμμερ, ὡς γνησίας καὶ ἐγκύρους τὰς μετὰ τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ καὶ τοῦ πατριάρχου Σωφρόνιου συνθήκας· ἰδιώμεν ἤδη κατὰ τινὰ τῆρπον ἠρμήνευσε καὶ ἐφήρμισε τὰς συνθήκας ταύτας. Δὲν προκεῖται, ἐννοεῖται, νὰ γράψωμεν ἐντυθῆ πληρῆ πραγματείαν τῶν περὶ τοῦ ἁγίου τάφου διαπραγματεύσεων, πράξεων καὶ ἀποφάσεων, ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐκακιδεκάτης· ἐκατονταετηρίδος μέχρι τῆς σήμερον· τοιαύτη πραγματεία ἔθελε πληρῶσει τόμον ὀλόκληρον· ἀρκεῖ νὰ μνημονεύσωμεν κυριωτάτων τινῶν γεγονότων, ἰκανῶν νὰ ἀποδείξωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ νὰ καταστήσωσι πρόδηλον τίς θεωρεῖται καὶ ὑπάρχει ὧν ἐπὶ 350 ἤδη ἔτη πραγματικὸς κάτοχος τῆς κυριότητος τῶν ἁγίων τόπων.

Ἐν ἔτει 1636, ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Δ', οἱ ὀρθοδοξοὶ ἦσαν ἐν κατοχῇ ὅλων τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις ἱερῶν προσκυνημάτων, ἦτοι τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως, τῆς φάνης, τῆς Βηθλεὲμ, τῆς ἐν Ναζαρέτ μονῆς, τοῦ κήπου τῆς Γεθσημανῆς· ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο οἱ Φραγκισκανοὶ κατώρθωσαν νὰ σφετερισθῶσι τοὺς τόπους τούτους διὰ φερμανίου, τὸ ὅποῖον παρέπεισαν τὴν Ὁσμανικὴν κυβέρνησιν νὰ ἐκδώσῃ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ, ἐν τῇ εὐφροσύνῃ τοῦ θριάμβου αὐτῶν, ἐξέδωκαν ἐν Βιέννῃ τῷ 1637, εἰς φῶλλον μέγα δι' ἱερῶν εἰκόνων κεκοσμημένην, τὴν ἐκθεσιν τοῦ κατορθώματος τούτου, ἐπιγεγραμμένην Relatione della recuperatione delli Santissimi lochi di Gierusalem e delli lor impegni e bisogni. Ὁ θριάμβος τῶν ὁμοῦς οὗτος δὲν διήρκεσε πολὺ· καὶ πρὶν προθῆσθαι νὰ ἐκδοθῆ παρ' αὐτῶν ἢ πολύκετος ἐκείνη ἔκθεσις, εἶχον ἀποβῆσαι ὅτι ἀδίκως ἀπέεστησαν. Διότι ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις δὲν ἐβράδυνε νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν γενομένην παρεξήγησιν τῶν συνθηκῶν τοῦ Ὁμάρ, καὶ, διὰ φερμανίου τῆς 21 Σεπτ. 1637 (1 τοῦ Δζεμαζίου· Ἔββελ 1047), ἀπέδωκεν εἰς τοὺς ὀρθοδόξους, ὅλους τοὺς ἱεροὺς τῆς Παλαιστίνης τόπους· ὁ δὲ Σουλτάν Μουράτ Δ', διὰ νὰ καταστήσῃ τὸ φερμανιον τοῦτο πολὺ ἐπιστημότερον τοῦ πρὸ μικροῦ εἰς τοὺς Φραγκισκανοὺς παρχωρηθέντος, προσέθηκεν ἰδίᾳ χειρὶ εἰς αὐτὸ τὰς ἐξῆς σοβερὰς λέξεις· Emir scherifum mudschebindsche amel ede-

sün, chilaf edersen baschüni keserim, schoile der Prophet zugesprochen. Ὅστε ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις ἐθεώρησεν ἐπὶ τοῦ ἁγίου τάφου κυριότητα τῶν ὀρθοδόξων οὐ μόνον ἐπὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ σπριζομένῃν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ προηγουμένου ἢ ἢ πρὸ τῶν Σιναιτικῶν ἐγγράφων τοῦ προφήτου αὐτοῦ. Ὁ πολυθρύλλητος πρέσβυς τῆς Γαλλίας Νοαντέλ (Nointel) συνωμολόγησε, τῆς 3 Ἰουνίου 1673, ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ', νέας συνθήκας, αἰνινας, ἀπὸ ἐξήκοντα καὶ ἐνὸς ἄρθρων συγκείμενας, περιλαμβάναν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τὴν προστασίαν τῶν Καθολικῶν ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τῶν ἱερῶν τόπων τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Τί ἐσημαίναν αὐτὴ τῆς συνθήκης ἐκείνης ἢ διατάξεις; ἀρ' ἔτι κατέλιπον τὴν ὀλοσχερὴ κυριότητα τῶν Λατίνων, ἢ ἀπλῶς καθυπέβαλαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐπὶ τινὰ καταστήματα ὅσα ἐφθασαν οἱ καθολικοὶ, οὕτως ἢ ἄλλως, νὰ κηρύττων ἐν Παλαιστίνῃ; Ὁ Νοαντέλ ἐννοεῖ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ἢ Ὁσμανικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐπέκειντο ἀραιρέσει ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων τὴν ὀλοσχερὴ κυριότητα. Πρὸ μικροῦ ἐτι, δι' ἐνεργείας τοῦ εὐκλεῆος Παναγιώτου Νικαίου, τοῦ πρώτου Ἑλλήνος μεγάλου διερμηνεύου καὶ ἀειμνήτου προστάτου τῆς ὀρθοδόξιας, ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐκδώσει νέαν Χάτι Σερίφ ἐπικυροῦσιν τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων καὶ μετ' ὀλίγον ἐμπράκτως ἀπέδειξεν, ὅτι ἢ βέλπεις τῆς ἤτο νὰ μὴ παραβιάσῃ τὰ δικαιώματα ταῦτα. Τῶντι ὁ Νοαντέλ εἶχε μεταβῆ αυτοπροσώπως εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἐξασκίση ἐπὶ τόπου τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τοῦ ἁγίου τάφου, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀφῆρεσε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων τινὰ τῶν ἱερῶν καταστημάτων καὶ ἀπέδωκεν αὐτὰ εἰς τοὺς Λατίνους. Ἄλλα τότε ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων, ἔχων εἰς χείρας τὸ Χάτι Σερίφ τοῦ Παναγιώτου καὶ ὑπὸ πολυαριθμῶν ἄμογε ὧν περιστερηγμένους, παρεστή, τῆς 6 Ἰανουαρίου 1675, ἐν Ἀδριανουπόλει, εἰς τὸ Δεβάνο, καὶ καταγόρησε δημοσίᾳ τὴν αὐθαίετον διαγωγὴν τοῦ Νοαντέλ καὶ τῶν Λατίνων. Τὸ δὲ Δεβάνο ἐξέδωκεν ἀμέσως βεράτι τὸ ὅποῖον, ἐμειδόμενον εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Μουράτ Δ', γενομένου, καὶ ἐπὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ, ἐπέδικασεν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν κατοχὴν τοῦ ἁγίου τάφου, τῆς Βηθλεὲμ, τῶν λύχνων καὶ τῶν κλειδῶν, ἐπὶ τῇ ἐτήσιᾳ πληρωμῇ 1000 γροσιῶν εἰς τὸ τζαμίον τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτη. Οἱ Φραγκισκανοὶ εἶχον προσφέρει 40,000 τάλληρα εἰς τὸν μέγαν Βεζίρην ἵνα καταπέσωσιν αὐτὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐκδοθὲν τοῦτο δὲπλωμα, ἀλλὰ μεταίτι· καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀκολούθου ἔτους 1676, ἀφηρέθησαν ἀπὸ αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα αἱ κλεις, καὶ οἱ τυπῆτες, καὶ οἱ λύχοι, ἀπάντων δὲ τῶν προαναφερθέντων ἱερῶν τόπων ἢ πραγματικὴ κατοχὴ παρεχώρηθη εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ὁ Ἄμμερ, ἐθέτων ταῦτα παντὰ, ἐν σελ. 318 καὶ 319 τοῦ V τόμου τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἐπιφέρει τὰς ἀξιοσημειώτους ταύτας λέξεις. Während der nicht entzogen werden, denen diesellen schon

der Prophet zugesprochen. Ὅστε ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις ἐθεώρησεν ἐπὶ τοῦ ἁγίου τάφου κυριότητα τῶν ὀρθοδόξων οὐ μόνον ἐπὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ σπριζομένῃν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ προηγουμένου ἢ ἢ πρὸ τῶν Σιναιτικῶν ἐγγράφων τοῦ προφήτου αὐτοῦ. Ὁ πολυθρύλλητος πρέσβυς τῆς Γαλλίας Νοαντέλ (Nointel) συνωμολόγησε, τῆς 3 Ἰουνίου 1673, ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ', νέας συνθήκας, αἰνινας, ἀπὸ ἐξήκοντα καὶ ἐνὸς ἄρθρων συγκείμενας, περιλαμβάναν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ τὴν προστασίαν τῶν Καθολικῶν ὡς πρὸς τὴν κατοχὴν τῶν ἱερῶν τόπων τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας. Τί ἐσημαίναν αὐτὴ τῆς συνθήκης ἐκείνης ἢ διατάξεις; ἀρ' ἔτι κατέλιπον τὴν ὀλοσχερὴ κυριότητα τῶν Λατίνων, ἢ ἀπλῶς καθυπέβαλαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας ἐπὶ τινὰ καταστήματα ὅσα ἐφθασαν οἱ καθολικοὶ, οὕτως ἢ ἄλλως, νὰ κηρύττων ἐν Παλαιστίνῃ; Ὁ Νοαντέλ ἐννοεῖ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ἢ Ὁσμανικὴ Κυβέρνησις δὲν ἐπέκειντο ἀραιρέσει ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων τὴν ὀλοσχερὴ κυριότητα. Πρὸ μικροῦ ἐτι, δι' ἐνεργείας τοῦ εὐκλεῆος Παναγιώτου Νικαίου, τοῦ πρώτου Ἑλλήνος μεγάλου διερμηνεύου καὶ ἀειμνήτου προστάτου τῆς ὀρθοδόξιας, ἢ Ὁσμανικὴ κυβέρνησις εἶχεν ἐκδώσει νέαν Χάτι Σερίφ ἐπικυροῦσιν τὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων καὶ μετ' ὀλίγον ἐμπράκτως ἀπέδειξεν, ὅτι ἢ βέλπεις τῆς ἤτο νὰ μὴ παραβιάσῃ τὰ δικαιώματα ταῦτα. Τῶντι ὁ Νοαντέλ εἶχε μεταβῆ αυτοπροσώπως εἰς Ἱεροσόλυμα διὰ νὰ ἐξασκίση ἐπὶ τόπου τὸ δικαίωμα τῆς προστασίας τοῦ ἁγίου τάφου, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀφῆρεσε διὰ τῆς βίας ἀπὸ τῶν ὀρθοδόξων τινὰ τῶν ἱερῶν καταστημάτων καὶ ἀπέδωκεν αὐτὰ εἰς τοὺς Λατίνους. Ἄλλα τότε ὁ Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων, ἔχων εἰς χείρας τὸ Χάτι Σερίφ τοῦ Παναγιώτου καὶ ὑπὸ πολυαριθμῶν ἄμογε ὧν περιστερηγμένους, παρεστή, τῆς 6 Ἰανουαρίου 1675, ἐν Ἀδριανουπόλει, εἰς τὸ Δεβάνο, καὶ καταγόρησε δημοσίᾳ τὴν αὐθαίετον διαγωγὴν τοῦ Νοαντέλ καὶ τῶν Λατίνων. Τὸ δὲ Δεβάνο ἐξέδωκεν ἀμέσως βεράτι τὸ ὅποῖον, ἐμειδόμενον εἰς τὸ ἐπὶ τοῦ Σουλτάν Μουράτ Δ', γενομένου, καὶ ἐπὶ τῶν συνθηκῶν τοῦ Ὁμάρ Βιν Χαττάβ, ἐπέδικασεν εἰς τοὺς Ἑλληνας τὴν κατοχὴν τοῦ ἁγίου τάφου, τῆς Βηθλεὲμ, τῶν λύχνων καὶ τῶν κλειδῶν, ἐπὶ τῇ ἐτήσιᾳ πληρωμῇ 1000 γροσιῶν εἰς τὸ τζαμίον τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτη. Οἱ Φραγκισκανοὶ εἶχον προσφέρει 40,000 τάλληρα εἰς τὸν μέγαν Βεζίρην ἵνα καταπέσωσιν αὐτὸν ν' ἀνακαλέσῃ τὸ ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐκδοθὲν τοῦτο δὲπλωμα, ἀλλὰ μεταίτι· καὶ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀκολούθου ἔτους 1676, ἀφηρέθησαν ἀπὸ αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα αἱ κλεις, καὶ οἱ τυπῆτες, καὶ οἱ λύχοι, ἀπάντων δὲ τῶν προαναφερθέντων ἱερῶν τόπων ἢ πραγματικὴ κατοχὴ παρεχώρηθη εἰς τοὺς Ἑλληνας. Ὁ Ἄμμερ, ἐθέτων ταῦτα παντὰ, ἐν σελ. 318 καὶ 319 τοῦ V τόμου τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἐπιφέρει τὰς ἀξιοσημειώτους ταύτας λέξεις. Während der nicht entzogen werden, denen diesellen schon

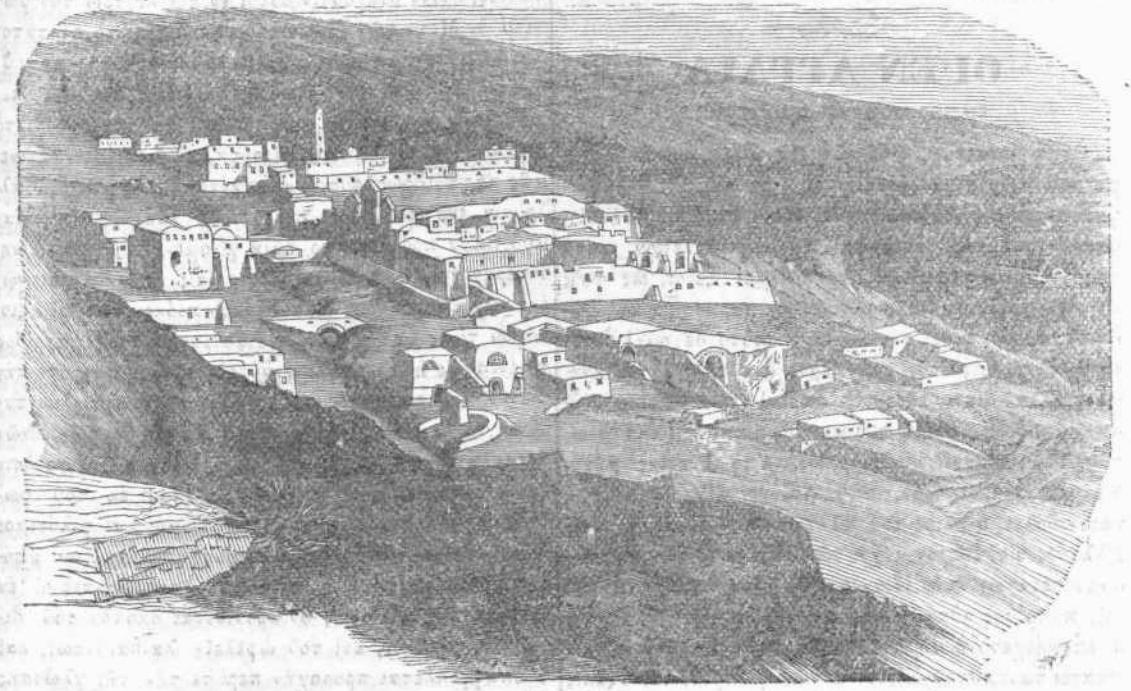
Ταμνίον τῶν Σουλτῶν Ἀγία Sophia ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. (Ὡς τῆν σελ. 141)

der Pforte um die Ehre des Schutzes des heiligen Grabes stritten, behaupteten zwischen den zwey streitenden diese zehre die Griechen. Ὁ ἐστὶν ἐγὼ ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἤρσαν πρὸς ἄλληλους παρὰ τῆ Πύλην ἵνα ἐπιτύχῃ ἕκαστος τὸ ἀξίωμα τοῦ προστάτου τοῦ Ἁγίου τάφου, διεφύλαττον μεταξὺ τῶν δύο μαχομένων τὸ ἀξίωμα τοῦτο οἱ Ἕλληες.

Παράδοξον, τῆ ἀληθείᾳ, ἔθνος τὸ ὁποῖον, καὶ τοι πειζόμενον πρὸ δύο καὶ ἐπεκεῖνα ἑκατονταετηρίδων ὑπὸ βαρυτάτου ζυγοῦ, οὐ μόνον ἐσωζε τὴν ἰδίαν ἐθνικότητα, ἀλλὰ καὶ ἀντεπάλασε περὶ τῶν δικαίων αὐτοῦ πρὸς δύο μεγάλας δυνάμεις καὶ κατίσχυεν ἐν τῇ πάλῃ ταύτῃ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον! Ἡ πάλη ἐκείνη ἦτο ἀδίκος, καὶ ἐνίοτε ὁ κακῶς νενοημένος ζῆλος τῶν δυτικῶν παρεξέτρεπετο εἰς τοιαῦτα ἀποτήματα, ὥστε ἡ Ὀσμανικὴ κυβέρνησις ἤναγκάσθη τῷ 1723, νὰ στυματίσῃ αὐτοὺς διὰ σιομανίου ὑβριστι-

τά πολυβύβλητα ἐκείνα φρουράκια τῶν Σουλτάνων τῆς Αἰγύπτου. Τὸ Διόβανιον ἐξέτασε τὰ πάντα ἐπιμελῶς, ἀντιπαρέθεσε τὰ παρὰ τῶν δυτικῶν ὑποβληθέντα ἐγγράφα τῆς ἰδιοκτησίας πρὸς τὰ τῶν ὀρθοδόξων καὶ ἀπεφάνητο ἐπίσημως τοὺς ὀρθοδόξους ὡς μόνους νομίμους ἰδιοκτῆτας καὶ ὡς μόνους ἔχοντας τὸ δικαίωμα τῆς ἐπισκευῆς, ἧτις καὶ ἐγένετο δια τοῦ ἀρχιτεκτονοῦ Κομνηνοῦ, ὡς ἐκτενεστέρον δύναται νὰ πληροφορηθῇ, ὁ ἀναγνώστης ἐν τῷ Key. I B. τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἱστορίας καὶ περιγραφῆς τοῦ τάφου τῆς Ἀναστάσεως ἐπὶ Γερμανοῦ προκήρυκτος, σελ. 32 καὶ ἐπ.

Εἶναι λοιπὸν πρόδηλον, ὅτι ἡ Ὀσμανικὴ κυβέρνησις ἀπὸ τῆς ἐκκαιδεκάτης ἑκατονταετηρίδος μέχρι τῆς παρουσίας ἐνεακαιδεκάτης ἀναγνωρίζει καὶ κυροῖ τὴν ἰδιοκτησίαν ὅλων τῶν ἐν Ἑλλάδι τῆν ἀρχαίων προκνημάτων τοὺς ὀρθοδόξους καὶ θεωρεῖ τὸ δικαίωμα αὐτῶν τοῦτο ἐξειδόμενον ἐπὶ τῶν ἱερῶν οὐ αὐτῶν συνθηκῶν τοῦ Οὐάς Βεν Χαττάβ καὶ ἐπὶ τῆς

κοιτάζον, τὸ ὁποῖον, ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Ἄμμερ ἐν σελ. 315 καὶ 316 τοῦ VII τόμου τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, δὲν θέλομεν παραθέσει ἐνταῦθα, διότι ὁ σκοπὸς ἡμῶν δὲν εἶναι νὰ παραξύνωμεν τὰ πλάη, ἀλλὰ διὰ ἐστῆς τῶν γεγονότων ἐκθέσεως, ν' ἀναζητήσωμεν τὴν ἀληθῆ τῶν ἁγίων τόπων ἰδιοκτησίαν. Τὸ δικαίωμα τῆς ἰδιοκτησίας τῶν ὀρθοδόξων, τοσκις ἤδη, ὡς εἶδομεν, ἀναγνωρισθὲν καὶ κυρωθὲν, οὐδέποτε ἴσως καθιερώθη ἐπιστημότερον ἢ μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1808 συμβάντα ἐμπορισμὸν τοῦ ἐν Ἱερουσόλυμοις τοῦ τῆς Ἀναστάσεως. Πᾶσαι αἱ χριστιανικαὶ ἐκκλησίαι, καὶ ἰδίως ἡ τῶν ὀρθοδόξων, τῶν φοιτητῶν καὶ τῶν Ἀρμενίων, καθυπέβαλον τότε εἰς τὸ Διόβανιον ἅπαντα αὐτῶν τὰ ἐγγράφα, ἵνα ἀπορροισθῇ ἐν γνώσει εἰς τίνα ἀνάξει τὸ δικαίωμα τῆς ἐπισκευῆς. Οἱ δυτικοὶ προσήγαγον πρὸς τοὺς ἄλλους

παραχωρήσεως αὐτοῦ τοῦ προσήγου. Ἄν ἐκ διαλειμάτων, βιαζομένη ὑπὸ τῶν καθολικῶν δυνάμεων, παρεκτρέπεται ἐπὶ μικρὸν τινα χρόνον ἀπὸ τῆς θεμελιώδους ἐκείνης ἀρχῆς, τάχιστα ὅμως βλεπομένη αὐτὴν ἐπανερχομένην εἰς τὴν ἀρχὴν ταύτην, ἧτις ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν βάσιν τῆς διὰ τῆς αὐτῆς νομοθεσίας ἐπὶ τοῦ σπουδαίου τούτου ζητήματος. Ἐκ τούτου δὲν εἶπεται βεβαίως, καθὰ καὶ προηγουμένως εἶπομεν, ὅτι αἱ λοιπαὶ χριστιανικαὶ μη ὀρθοδόξαι ἐκκλησίαι, δὲν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ προσέρχονται εἰς τὰ προκνημῆτα ἐκείνα ἵνα τελώσιν αὐτὰ, τὰ τῆς θείας λατρείας ἔσται μόνον, ἧτις πᾶσα πράξις τεινοῦσα ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸ νὰ μειώσῃ ἢ νὰ ἀνατρέψῃ τὸ δικαίωμα ἐκείνο τῶν ὀρθοδόξων εἶναι ἀδίκωτη, διότι τὸ δικαίωμα τοῦτο, παντάπασιν μὴ ὁμοιοθετήθη ἐπὶ 1100 ἔτη ἧτις μετὰ τῶν πρώτων σταυ-

ροροριών, έπειτα επί 90 μόνον έτη άραιοθέν διά βιλιάς παραβάσεως των συνθεθειμένων, άνεκλήθη πάλιν υπό των όθροδόξων, έκτοτε δε, επί 650 έτη μέχρι τής σήμερον, διετέλεσε πραγματικώς κατεχόμενον υπό αυτών, και ήμριοθητήθη μόν έντος τής δευτέρης τούτης περιόδου, αλλ' ουδέν ήττον άνεγνωρίσθη και έκυρώθη έπιστημότητα, μάλιστα κατά τα τελευταία 350 έτη.

Εύχαρίστως δε παρατηρούμεν, ότι αι τελευταίαι περι τούτου πράξεις τής Οσμανικής κυβέρνησεως, ήτοι τή Χατίι Σερία και τή φερμάνιον τής 29 Απριλίου 1853 συνετάχθησαν έν γένει επί τής βάσει των ύγιων εκείνων αρχών, καθιερούσαι μόν αυτίς το δικαίωμα τής ιδιοκτησίας των όθροδόξων, επιτρέπουσαι δε και εις τούς άλλους χριστιανούς τήν έλευθερίαν προσέλευσιν και προσκίνησιν· και εύχης άξιον ήτο να λάβουσιν αι διατάξεις αύται κώρος τι έπιτηδειον ένα φράξη του λοιπού τήν θύραν των περι τούτου διενεζών.

ΟΙ ΕΝ ΑΓΓΛΙΑ

έμπορευόμενοι όμογενεΐς.

Όταν πανηγυρίζετο των Πανθηναίων ή έορτή, μεταξύ των συντελούντων εις τής πομπής τήν μεγαλοπρέπειαν, ουδέν έπεδείκνυσον ίτως οι Αθηναίοι μετά τσαούτης ύπερηφανίας, ουδ' έβλεπον μετά τσαούτου σεδασμού οι παρεπιδημοι ξένοι, ως τοις εύγενείς εκείνους βόας οιτινες έν παρατάξει και βρόδην έχώρου προς τήν θύσαν τουτο δε ουχι διότι είχον εύτραφεΐς τούς τραχήλους ή εύτότους τας κνήμας, αλλά διότι, εύσεβαΐς δωρεά των άποιέων, ήσαν άπόδειξις ύλική του μεγέθους και τής εκτάσεως τής των Αθηναίων δυνάμεως. Από Ιθρηζις μέχρι Κιμμερίου Βοσπόρου, από Λιθύης μέχρι Αδριαίου, ήκτινοβόλοι ό ήλιος του έλληνισμού· άκμάτω: τής Ελλάδος υιοί έφερον μέχρι των τότε γνωστών του κόσμου περάτων τήν ιδίαν αυτών δραστηριότητα και τής πετρίδος αυτών τή όνομα και τήν διάξαν· όσάκις δ' έπανήρχετο ή δημοτελής έυστή, έπειμπον τα δείγματα ταύτα του υίκου αυτών φίλτρον, και ότάνκις χρημάτων έδειτο ή άνδρών ή πατρί, έφερον πρόθυμοι του πλούτου ή των βραχιόνων αυτών τήν συνεισφοράν.

Τους αυτούς έχει και σήμερα έντι λόγιος ή Έλλάς όπως ένάθρονεται επί τοις καθ' άπασαν σχεδόν τήν ύψηλιον διασπαρμένους άποίκους αύτης, οιτινες και τιμήν περιάπτουσι και όφελος φέρουσιν εις αυτήν μέγα. Ός τή δένδρον τή πιεζόμενον έν τόπω άνηλιώ και πινηρώ, αναπέμπει τοις κλώνάς του εις ζήτκσιν φωτός και άερος, ούτω και αυτή έκ του στενοϋ εις έν ένδέδεται κύκλου, μακράν πέμπει τοις άόκνους αύτης· αποστόλους, δι' αυτών μένος του ζένου ολθου εισπνεούσα, και μεθ' ύπερηφάνου χαράς τοις βλέπει, πανταχού όπου δραστηριώτερον στρέφεται του έμπορίου ή μύλη, ταπτομένους μεταξύ των πρώτων έργατων, και δι' έντίμων παραδειγμάτων συνιστώντας των Έλλήνων τήν εργατικότητα, τήν εύρύτην και τήν εύθύτητα. Ός δ' οι άρχαιοι εκείνοι ουδ' αϋοΐ,

έν μέσω του πλούτου δε άμείβει τοις άνενδότους άγώνάς των, λησμονούσι τήν γεννήσασαν αύτούς και εκθροούσασιν, άλλ' έν τή ξένη Έλληνες μένουσι τήν καρδίαν. και έκ τής ξένης χρηματίζοντες, χρηματίζουσιν ύπερ τής Ελλάδος, και ό σταθερός· αυτών βουνοις είναι, ει και έντροφώσιν έν τή άπολαύσει πάντων των του πολιτισμού αγαθών, εις τήν Ελλάδα δόλωσ νά έγκαταβώσωσι, και εκεί ν' αποθέσωσι ποτέ και τήν περιουσίαν και τα όστα των. : Τις δέν γνωρίζει, μεταξύ των έν Ρωσσία πλουτησάντων Έλλήνων, τοις μεγαλοέμοιοι, Ζωσιμάδας, τόν Βαρβάκην, τόν Βότζον, και έκ των έν Αυστρια τόν Βερών τόν Σίαν, και έν Δικία τόν Αρσάκην, και άλλους άλλους, και δέν κατατάττει αυτούς μετά των γεννηότερων του έθνους εύεργετών, ών ή δοξα δέν θέλει οθισθή επί μακράς γεννεάς; Ισως τουτο πατριωτισμός, διακείει και τας ψυχάς των έν Αγγλία έμπορευόμενων έλλήνων, και πατριωτισμός περρωτίζεις, διότι διαχούσιν ουτοι έν τώ κέντρο του φωτισμού. Μετά των έργων του Κεσδώου, τή φιλιετοαν αυτών μελέτημα είναι τής Ελλάδος ή τύχη· και ουδανού κι μικρόητες περι θ: πολλάκις ένταύθα περιστερούμεθα και αιτινες ένίοτε καταστρέφουσι τή σπουδαιότερα ήμών συμφέροντα, αι διαμερείς οιτινες μάς καταδιδρώσκουσιν, αι κακίαι οιτινες μάς διαβάλλουσιν, ένσταλάζουσι πικροτέραν λύπην, ως ουδαμου πάσα πρόδος παρ' ήμίν γινομένη διεγείρει ζηλοτέραν χαράν, ή έν ταις καρδίαις των άκραίωντων εκείνων πατριωτών. Και όσάκις πρόκειται περι αξιολόγου τινός ζήτηματος, ένδιαφέροντος τής πατρίδος τή ένεστώσ ή τή μέλλον, αυτοί ύψηύσι πάντοτε τήν φρονήν, και πρωταγωνιστούς ν όπου σήμερον λύοντι οι μέγιστοι των άγώνων, όπου αι τύχαι των έθνών άνεκκλήτως αποφραίζονται. Πρώ πάντων δ' έννοούσιν ότι τής Ελλάδος τή μέλλον έξαρτάται έκ του φωτισμού του λαού αυτης, και πρόθυμοι και φιλότιμοι δείκνυνται αυτου βοήθοι, ως πρόσφατον τουτο άπόδειξιν παρέχει αυτή ή Πανδώρα. Θεωρήσαντες οι έν Μιχαεστρία όμογενεΐς έν προτίθειαι σκοπόν του διάσκειν τερπνώς, και του ώρελείν λαθανόντως, και ήν έπαγγελεται προσοχήν περι τε τήν τής γλώσσης καθάρρητα και τήν τής ύλης έκλογήν, και αναμφισόλωσ προς τήν πρόθεσιν μάλλον ή τήν δύναμιν αποβλέψαντες, έδωσαν αυτή τραδί τής συμπαιείας των δείγμα, τή εύποία τήν μετριοπροσύνην προσθέντες, και μη επιτρέποντες ουτε των ονομάτων αυτών τήν δημοσίευσιν.

Η Πανδώρα έν ονόματι ου μόνον έκυτής, αλλά και έν ονόματι τής των φωτων εις τόν λαόν διαδόσεως, ήτις ίτως ύπερ άξίαν δι' αυτης έμψυχούται, έκφράζει δημοσίως τήν εύγνωμοσύνην αυτης εις τοις ένθέριμους και περρωτισμένους τούτους τής πετρίδος φίλους. Η Έλλάς δικαιούται τα άριστα να εκπίζη, έχουσα υιοίς οιτινες και έκ του έγγύς και μακρόθεν φιλόστοργα τρέπουσιν αισθηήματα προς αυτήν, και τας εύγενεστέρας των άνγκών τής ήξέουσι να έκτιμώσι και να θεραπεύουσιν.

—ο—

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΝΥΞΕΙΣ ΠΡΟΣ ΛΥΣΙΝ ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ.

« SUUM CUIQUE TRIBUERE. »

Μετάφρασις έκ του Άγγλικού.

EN ΛΟΝΔΙΝΩ.

Έδημοσιεύθη παρ' Ρ. Κλαρκίου.

21. Finch Lane, Cornhill 1853.

—ο—

« Κατήντησε ζήτημα άνατολικόν. » Η σύντομος αυτη φράσις εγένετο από τινων έτών παροιμία, καταγεγραμμένη επί πάσης ύποθέσεως δύσκολον όπωςσιν έχούσας τήν έκβασιν, τσαούτω φαίνεται άκατέβητος ή τουλάχιστον δυσχερεστάτη ή υπό χριστιανικών σκήπτρον άποκατάστασις τής Ανατολής. Αλλ' ουχι μόνον επί των καθ' ήμας χρόνων, αλλά και άνέκαθεν ή τύχη τής χώρας ταύτης ύπήρξε πολυπαθής και, ούτως ειπεΐν, περιμάχητος· άνέκαθεν οι Έλληνικοί τόποι οι διατελούντες σήμερα υπό τήν Οθωμανικήν δυναστείαν ύπήρξαν τή χρυσούν δέρα· καθ' ου έπίπεσον άκαθέκτα βάρβαρα σίφη Αργοναυτών, άτινα όμως· γενναίως άντέκρουεν ό πατριωτισμός των Έλλήνων του Βυζαντίου. Επί χίλια και επέκαινα έτη ή αυτοκρατορία του Κωνσταντίου έστισεν έκυτην προμαχώνα άκαταγώνιστον και φοβερήν κατά μυρίων έθνών άγρίων, άτινα επέσφεν ό πλούτος αυτης και τή κάλλος και τή αξίωμα. Πέρσαι, Ούνοι, Άραβιοι, Σκύθαι, Νορμανοί, και άπειράριθμοι άλλαι πολεμικί φυλαί, οφθαλμιώντες περι τήν πολυούλιον πρωτεύουσιν τής Ανατολής, κατεσυντρίφθησαν υπό των νικηφόρων οπλων του Βυζαντίου, και ή βασιλις των πόλεων ήθελεν έτι και σήμερον επιδεικνύει ύπερήφανον τή μέτωπον έφ' ου έτέθη ποτέ τή λαμπρότερον των χριστιανικών διαδημάτων, εάν οι ένθερμοι του Ευαγγελίου όπαδοί οι ορκισθέντες να σώσωσι τόν τάφον του Ιησού, δέν προστίμων των θησαυρών του ουρανού τόν έπίγειον πλούτον τής Κωνσταντινουπόλεως.

Οι Σταυροφόροι έσεισαν πρώτοι τα θεμέλια τής Έλληνικής αυτοκρατορίας.

Τήν έγκατάστασιν των Τούρκων έν μέσω τής Ευρώπης ήλκουσε φράσσοσα ή Δύσις, ή Δύσις ήτις ίδεν άνάληγτος καταπολεμουμένην υπό άπίστων τήν κοίτην του χριστιανισμού. Η Γερμανία καθ' όναρ έβλεπεν έσθρομωμένης τας πόλεις και βεηλουμένους τοις ναοίς αυτης υπό των στρατιωτών του Μωάμεθ και έξηγηάτερο έντρομος, και ή Ιταλία και ή Γαλλία ωδύροντο διότι, καταλιπούσαι άσθηήτων τής πίστεως τήν άκρόπολιν, ήνέφξαν τας πύλας τής Ευρώπης εις τας έξολοθρευτικάς έπιδρομάς των άδυσωπήτων κατακτητών. Και όμως! μικρόν κατά μικρόν συνοφειώθη ή Δύσις μετ' αυτών, συνέδεσε μετ' αυτών δεσμους φιλείας και συμμαχίας, και σήμερα, ει και

όμολογούσα τή έτοιμότησον τής ξενικής οικουδομής, αγωνίζεται να ύποστυλώσιν αυτήν, τήν ισόροπιαν προτείνουσα τής Ευρώπης. (*)

Αλλ' άφοϋ ή άκραιότης και ή ύπερηξις αυτη του Οθωμανικού Κράτους κατέστη, τή όμολογία τής Ευρώπης άπίστη, άδύνατος, είναι άπο έκρικτή ή δι' αυτου διατήρησις τής περισπούδαστου τούτης ισόροπίας;

Τή ζήτημα τουτο πραγματεύεται κυρίως ό συγγραφέας του μικρού πονήματος ουτινος άνηγγείλαμεν άνωτέρω τήν έκδοσιν. Εξετάζων, ως λέγει και αυτός, « διά τής στάθμης τής αληθείας, τής δικαιοσύνης, του χριστιανισμού και του αληθούς ευρωπαϊκού συμφέροντος » τήν κατάστασιν τής Ανατολής και τας σχέσεις αυτης προς τήν Ευρώπην, λύει τή, κατά τήν άδύστην, άδύνατον τουτο ζήτημα δι' άκαταμάχητου λογική και δι' επιχειρημάτων και άποδείξεων άναντιρρήτων.

Συζητών τας περι Τουρκίας επικρατεστέρας γνώμας των δημοσιογράφων και των πολιτικών άνδρών τής Ευρώπης, προχωρεί εις τήν έρευναν τής έσωτερικής αυτης καταστάσεως καθ' όλας σχεδόν τής έπόψεως, και διά των πραγμάτων, — διότι ό συγγραφέας γνωρίζει κατά βάθος τα τής Ανατολής, — εξελέγει τή σαβόν, και άδικον, και άνυποστήρικτον αυτών. Αποδεικνύει, — άν και τή αληθεία ή απόδειξις δέν είναι πολλά δύσκολος, — ότι Επικράτειν εις ήν και ό ελάχιστος των ζένων επιβάλλει τήν ιδίαν θέλησιν, όπου οι δημόσιοι πόροι κατεστράφησαν και εξέλειπεν ή δημοσία πίστις, όπου ό στρατιώτης δέν ονομάζεται ούτω είμή διότι φέρει βραχιόν ευρωπαϊόν και πυροβόλον λογχοφόρον, όπου ό ναύτης δέν κατώρθωσεν εισέτι να διακίνη τήν πρώαν τής πύμνης, όπου και αι άπλούστεραι διοικητικαί ειδήσεις εισίν άγνωστοί, όπου, ένι λόγω, ή διάνοια βιάζεται να ύποκύπτη εις τήν ύλην, ή Επικράτεια εκείνη δέν είναι άνεξάρτητος ουδέ δύναται να διατηρηθή.

(*) On s' entend mieux aujourd' hui en Europe pour conserver Byzance aux Turcs, qu' on ne s' était entendu autrefois pour la conserver aux Grecs. Hist. des Crois. par MM. Michaud et Poujoulat. Tom. 2. Chap. XXXVIII

Μετὰ ταῦτα θρηνεῖ τὴν πλάνην τῶν Εὐρωπαίων ὡς συγγραφεύς, διότι, πιστεύσαντες δυνατόν νὰ ἀναζωογονήτωσι τὴν ὑπὸ εὐαρίθμων τινῶν Ἑλλήνων καταπαυθεῖσαν Τουρκίαν, ἠγωνίσθησαν νὰ μεταφυτεύσωσιν εἰς αὐτὴν τὸν ἴδιον αὐτῶν πολιτισμὸν, πολιτισμὸν χριστιανικόν. Ὁ πολιτισμὸς ὅμως οὗτος, προστίθεισιν, ἐξερύλισεν, ἐξεραύλισεν, ἠλλοίωσε τὸν χαρακτήρα τῶν Ὀθωμανῶν, διότι ἕκαστον ἔθνος ἔχει ἴδιον χαρακτήρα, ὁ δὲ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Κορνανίου εἶναι ἡ θρησκεία καὶ ἡ κατάκτησις.

Καὶ τῶν τῶν ἢ ἡ πλάνη αὕτη τῶν Εὐρωπαίων ὑπέρξεν ἀπ' ἀρχῆς ἀνεξήγητος; ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης θεμελιούται ἐπὶ τῶν δύο ἀναλλοιώτων βάσεων τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐπὶ τῆς ἰσότητος καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης. Πῶς ἄρα εἶναι δυνατόν νὰ μεταδοθῇ τοιοῦτος πολιτισμὸς εἰς ἔθνος θρησκευτικῶς πρὸς τὸν ἄλλο δύο ἀντιθέτους ἀρχάς, τὴν ἀνισότητα καὶ τὸ μῖσος;

Ἀφοῦ κατέθεσεν ὁ συγγραφεὺς τὰς ἀδιαφιλονεικήτους ταύτας ἀληθείας, ἀφοῦ ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ὑπαρξίς τῆς Τουρκίας ἐσωτερικῶς εἶναι πάντα ἀνέφικτος, διότι, πρὸς τοὺς ἄλλοις, οἱ ὑπὸ τὸν ζυγὸν χριστιανικοὶ λαοί, οἱ αἰώνιοι οὗτοι πολέμιοι τῆς Ὀθωμανικῆς ἐξουσίας, εἰσὶ καὶ κατὰ τὸν ἀριθμὸν, καὶ κατὰ τὴν δυνάμειν, καὶ κατὰ τὰ ἥθη, καὶ κατὰ τὸν πλοῦτον, καὶ κατὰ τὴν πρόοδον πολὺ ἀνώτεροι τῶν κρατούντων, ὅτι, πρὸς τὸ καθ' ἡμέραν ἐνδυναμούμενον τοῦτο σπέρμα τῆς διαίρεσως, ἀνεβλάστησε καὶ ἄλλο μετὰ τὴν τῶν Τούρκων αὐτῶν, οὐχ ἥττον ὑποσχάπτον τὰ θεμέλια τῆς βασιλείας τοῦ Μωάμεθ, ἢ ἀνάθεκτος, λέγει, διαίρεσις εἰς μεταρρυθμιστὰς καὶ πιστοῦς, εἰς δύο, δηλαδὴ, ἀδιάλλακτα στρατόπεδα, μεταβαίνει εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τῆς Τουρκίας.

Ἡ Τουρκία, λέγει, πολιορκεῖται πανταχοῦθεν ὑπὸ ἐπικρατειῶν πολεμίων. Ὁ Ῥωσικὸς αἰτὸς, ἔχον προσηλωμένον ἐπ' αὐτῆς τὸν θυμοδόρον καὶ ἀδυσώπηκτον αὐτοῦ ὄφθαλμὸν, προσδακᾷ φρίσσειν τὴν ὥραν καθ' ἣν θέλει κατασπαράξει διὰ τῶν σιδηρῶν αὐτοῦ ὀνύγων τὴν ἐχθρὰν ταύτην τῆς πίστεώς του· ἡ Αὐστρία, πνέουσα ἐκδίκησιν κατ' αὐτῆς διότι ὑπέβλαψε τὴν ἐπανάστασιν τῶν Οὐγγρῶν, ζητεῖ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰ ὄριά της ἀπὸ τῶν λαφύρων τῆς ἐπιβούλου γειτονίας της· ἡ Σερβία, ἡ Βλαχία, ἡ Μολδαυία, ἡ Αἴγυπτος, ἡ Σάμος, ἡ Τύνις, αὐτόνομοι μὲν ἀλλ' ὑποτέλεις εἰσὲτι, προσπαθοῦσι ν' ἀποπτύσωσι καὶ αὐτὸν τὸν ἀνεπίκλιτον γαλινὸν τῆς ὑποτέλειας· ἡ δὲ ἀνεξάρτητος Ἑλλάς, εἰ καὶ μικρὰ κατασκευασθεῖσα ὑπὸ τῆς διπλωματίας, προτείνουσα ὅμως ἀδιακόπως ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος τῶν χριστιανικῶν ἔθνων τὰ κληρονομικὰ αὐτῆς δικαιώματα, τὰς ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας διαμαρτυρίας τῶν ἀρματωλῶν της, τοὺς ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνας της, τὸν πολιτισμὸν, τὰς προόδους, τὰς μετὰ τῆς Εὐρώπης ἐμπορικὰς, ναυτιλιακὰς, καὶ φιλολογικὰς σχέσεις, αὐτὴν τὴν θρησκείαν της, ζητεῖ ἐπιμόνως νὰ ἀναλάβῃ τὰ σκῆπτρα τῶν προπατόρων της.

Ἐν μέσῳ τοιούτων ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, καὶ τοιούτων ἐσωτερικῶν στοιχείων διαλύσεως, εἶναι δυ-

νάκη, ἐρωτᾷ τὴν Δύσιν συμπεραίων ὃ συγγραφεὺς ἢ δικτήρησις τῆς Τουρκίας;

Τί πρέπει λοιπὸν νὰ γίνῃ;

Διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ τελειωτικὸν αὐτοῦ συμπεράσμα τὸ ὅποιον θέλει χρητιμεύσει ἀντὶ ἀπρητῆσεως εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην, ὁ συγγραφεὺς ἀναλύει τὰ ἐπικρατέστερα πολιτικὰ συστήματα τῆς Δύσεως ὡς πρὸς τὴν Τουρκίαν, καὶ καταστιγματίζει αὐτὰ οὐχὶ μόνον ὡς ἀτοπα καὶ ἀδίκαια, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀσύμφορα εἰς αὐτὴν. Τὰ συστήματα ταῦτα εἰσὶ δύο· τὸ τῆς ἀδραναίας καὶ προσδοκίας, ἢ, ὡς ἀν' ἔλεγε, τὸ τῆς ἐξέρου πολιτικῆς, καὶ τὸ τοῦ διαμελισμοῦ τῆς Τουρκίας. Τὸ μὲν θέλει τὴν ὑποστρίξιν τὸ δὲ τὴν κατεδάφισιν τοῦ σεσσηρωμένου οικοδομήματος· ἀλλ' εἰ καὶ ἀντίθετα πρὸς ἄλληλα, ἀμφοτέρω ὅμως ἔχουσιν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν σκοπὸν, τὴν διατήρησιν τῆς λεγομένης ἰσορροπίας.

Ἐπιλαμβάνομενος τοῦ πρώτου τῶν συστημάτων τούτων, καὶ ἀποτεινόμενος ἰδίως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν τῆς ὁποίας ἡ θέλησις μέγα ἰσχύει εἰς τὰς τύχας τοῦ κόσμου, ἐξάγει πορίσματα παντοῖα καὶ λογικώτατα ὁ συγγραφεὺς. Περιοριζομένη, λέγει πρὸς αὐτὴν, εἰς τὸ νὰ εὐχεσάι ὑπὲρ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας καὶ ν' ἀπρακτῆς, καθίσταται ἐνοχὸς μεγίστης ἀπρονοήσις· διότι περιποιοῖσαι τὸ σημερινὸν συμφέρον σου καὶ ἀδιαφορεῖς διὰ τὸ τῆς αὔριον διότι, φοβουμένη μὴ διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη καὶ στερηθῆς τῶν ἀναπαύσεων καὶ τοῦ πλοῦτος σου, δεικνύουσαι χυνοῦς, δειλῆ, μαλθακῆ, πλεονεκτικῆ, καὶ δὲν προσδέπεις ὅτι τοιαύτη γενουμένη, ἢ διότι ἐνθ' οὐ προστατεύουσαι τοὺς ὀπαδοὺς τοῦ Κορνανίου ἀπαλλοτριώουσαι ὅλων τῶν συμπαθεῖν τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν χριστιανικῶν λαῶν, δύναμις ἄλλη, ἔμφρων, προνοητικῆ καὶ φιλοδοξίας, ῥαπίζουσα, καὶ ταπεινοῦσα, καὶ ἐξουθενίζουσα τὴν ἡμισέληνον, παρίσταται ὑπέρμαχος τῶν ὀπαδῶν τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἐλκύει τὴν ἀγάπην αὐτῶν. Ἐνθ' δὲ σὺ, φανταζομένη ἰσορροπίας καὶ ἀκεραιότητος καθυΐδεις, ἐκείνη, κρατοῦσα ἀναπεπταμένη τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ, θέλει ἐμπήξει αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θόλου τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ ὁ κρότος τῆς σημαίας θέλει σὲ εἰδοποιήσῃ ὅτι κατεποντίσθη σύσσωμος εἰς τὸν βυθὸν τοῦ Βοσπόρου ἢ περιπόθητος ἰσορροπία σου. Τί θέλεις τότε κερδήσει; « Ἡ ὠραία Κωνσταντινούπολις καθίσταται βεβαίως διὰ παντός Ῥωσικὴ, ὁ Ἑλλήσποντος κλείεται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ σοῦ καὶ τῆς Γαλλίας, ἢ ἐπιρρῶ σὰς εἰς τὴν Μεσόγειον ἀπόλλυται, ἄδηλον δὲ καὶ ἀβέβαιον ποῦ θέλει σταματήσει ἡ ὄρα τῶν Ῥωσικῶν χειμαύρου. » Ὅτι, ζητεῖς σήμερον ν' ἀπορήγῃς θέλει πέσει λάθρον καὶ ἀκτάσχετον κατὰ τῆς κεφαλῆς σου· πόλεμος φεβρός θέλει ἐκτραγῆ, ἢ Ῥωσικὴ παντοκρατορία θέλει καταξουσιάσει τῆς γῆς, καὶ θέλεις στερηθῆ καὶ τοῦ πλοῦτος, καὶ τῆς δόξης, καὶ τοῦ μεγαλείου σου.

Μετὰ ταῦτα ἐρχεται εἰς τὸ περὶ τῆς διαμελισεως σύστημα.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀνορθοὶ τὰς τρίχας τοῦ συγγραφεῶς καὶ τίνος ἐξ ἡμῶν τὰς τρίχας δὲν ἀνορθοὶ;

Τετρακόσια ἔτη στενάζοντες ὑπὸ ζυγόν, ζυγὸν ἀδικίας καὶ αἵματος, τρώγοντες δακρυόεντες ἀλλὰ καρτερικῶς τὸν ἄρτον ἡμῶν. Τυραννοῦμενοι, βασανιζόμενοι, σφραζόμενοι ἐνεκαρτερήσαμεν εἰς τὴν πίστιν ἡμῶν, καὶ ὡς κειμήλιον ἱερὸν περισώσαμεν ἀθικτον τὴν Ἑλληνικὴν ἠλικότετητα. Καὶ ἐνθ' ἡμῶν, μίαν μόνην λέξιν προφέροντες, ἀνορθοῦμαι τὸν Χριστὸν καὶ πιστεύω εἰς τὸν Μωάμεθ, ἢ θέλομεν πηδᾶσαι ἀπὸ τῆς ἐλευθέρου τοῦ δούλου θέσεως εἰς τὴν ὑψηλὴν τοῦ δεσπότητος περιωπὴν, ἀπὸ τῆς ἀγγύνης εἰς τὰ σερράγια, ἡμεῖς, κατὰροῦντες καὶ πλοῦτον καὶ ζῶν, προσδοκῶμεν τὴν ὥραν καθ' ἣν, τῇ βοήθειᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν δυνατῶν τῆς γῆς, θέλομεν ἀνοίξει τὴν διαθήκην τὴν ὁποίαν, σφραγίσας διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, κατέλιπεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ τελευταῖος τῶν Κωνσταντινῶν. Καὶ σήμερον ὅτε ἡ ὠρα αὕτη ἐστὶ μανεν, οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς θέλουσι, σχίζοντες τὴν διαθήκην αὐτὴν, ἢ στερεωθῶσι ζήτην περυσίαν;

Ἄλλ' ὅχι! ἡ ἀδικία αὕτη εἶναι φορικτῆ, βδελυρᾶ, ἀποτρόπαιος ἢ καρδία ἡμῶν δὲν συγκατατίθεται νὰ τὴν πιστεύωσιν δὲν τολμᾷ δὲ νὰ πιστεύωσιν αὐτὴν οὐδ' ὁ συγγραφεὺς τῶν *Πρὸς Λύδαν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος τῶν Ῥωσῶν*. Οἱ κατακρίναντες, λέγει, τὸν διαμελισμὸν τῆς Πολωνίας, ἡμεῖς δὲ προστιθέμεθα, καὶ οἱ κεραινοβολήσαντες ἐν Νεοκαστρῷ τὸν τυραννὸν τῶν Ἑλλήνων, δὲν θέλουσι ὑποδουλώσει αὐτοὺς εἰς νέους ἐπιτηδειοτέρους ζυγοῦς, ἐνθ' καὶ γλώσσα, καὶ θρησκεία, καὶ ἔθιμα, καὶ παραδόσεις, καὶ ἀρχαιότης συνενοῦσι καὶ συσφίγγουσιν αὐτοὺς, οὐδὲ θέλουσι ὑποκαταστήσει τὴν μίαν καὶ τὴν ἀρπαγὴν εἰς τὴν ἀρπαγὴν καὶ τὴν βίαν τῶν κατακτητῶν τοῦ Βυζαντίου.

Ἄλλὰ, καὶ ἐν διαμοιρασθῆτε τὴν περυσίαν τοῦ Κωνσταντινίου, ἐρωτᾷ καὶ πάλιν τοὺς δυνάστας τῆς Δύσεως ὁ συγγραφεὺς, τί θέλετε κερδήσει; Τρέμετε σήμερον μὴ βλάβῃ τὸν ἓνα τῶν ποδῶν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ κολοσσὸς τῆς Ἄρκτου καὶ μὴ διὰ τοῦ ἄλλου κατασυντρίβῃ τὴν Εὐρώπην, καὶ ὅταν γείνη ἡ διαμοίρασις εἰς τίνα ἄλλον πλὴν αὐτοῦ θέλει περιέλθῃ τὸ Βυζάντιον καὶ ὁ Ἑλλήσποντος; Ἐβλαταλείψατε λοιπὸν καὶ τὸ σύστημα τοῦ διαμελισμοῦ ὡς ἀνήθικον, ὡς ἀδίκον, ὡς ἐπικίνδυνον καὶ ὡς προκαλοῦν διαφωνίας, πολέμους καὶ τοῦ ἐμπορίου καταστροφῆν, καὶ ζητήσατε ἄλλην λύσιν ἠθικωτέραν, φιλανθρωποτέραν, συμπεριωτέραν συνάμα καὶ ἐνδοξοτέραν εἰς ἡμᾶς τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος. Καὶ ἡ λύσις αὕτη κεῖται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, εἶναι ἀκίνδυνος, πρόχειρος· « Ἡ ἀεγερσις χριστιανικοῦ Ἑλληνικοῦ θρόνου ἐν Κωνσταντινουπόλει. »

Ἀναλύων τὴν πρότασιν ταύτην δὲν δυσκολεύεται ν' ἀποδείξῃ ὁ συγγραφεὺς ὅτι διὰ μόνης τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῆς διατηρεῖται ἡ ἰσορροπία τῆς Εὐρώπης καὶ ἐξασφαλίζονται τῆς Δύσεως τὰ συμφέροντα. Τὸ νέον Κράτος δὲν θέλει εἶσθαι οὐδὲ Ἄρκτος οὐδὲ Δύσις. Συγγενεῖον μετὰ τῆς πρώτης διὰ τῆς θρησκείας, θέλει τιμᾶ καὶ ἀγαπᾶ αὐτὴν, καὶ, ἐν ὧν ἀνάγκῃ, αὐτῆς θέλει ζητεῖ τὴν συνδρομὴν ὡς ὁμοῦ θρησκου καὶ ἀρχαίας προστατίδος, ἐνθ' ἀνορθοῦμενον μετὰ τῆς δευτέρας διὰ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν, διὰ

τῆς φιλολογίας, διὰ τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ἐν λόγῳ διὰ τοῦ πολιτισμοῦ, δανειζόμενον αὐτῆς τῆς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, θέλει ὁμολογεῖ καὶ πρὸς αὐτὴν ἴσθη ἀγάπην καὶ εὐγνωμοσύνην. Ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἐμπορία τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Ἀνατολῆς θέλει ταχέως καὶ ἀξιολόγως ἀναπτυχθῆ, διότι ὅπου εἰσάγεται πολιτισμὸς εὐρωπαϊκός, ἐκεῖ καὶ αἱ ἀνάγκαι πολλαπλασιάζονται, καὶ συνεχέστεροι καθίστανται αἱ ἀμοιβαῖαι συναλλαγαί.

« Ἡ ἀεγερσις ἀρα θρόνου Ἑλληνικοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, τὰ πάντα συμβεβᾶζει καὶ ικανοποιεῖ, καὶ τὴν εἰρήνην, καὶ τὴν ἰσορροπίαν, καὶ τὸ ἐμπόριον, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὸν χριστιανισμόν, καὶ τὴν ἠθικὴν! »

Ἀκμὴν καὶ ἀδιαφιλονεικτὸν συμπεράσμα!
Ἄλλ' ἐάν ἀσπασθῇ ἡ Δύσις τὸ συμπεράσμα τοῦτο, θέλει ἄρα συνασπασθῇ αὐτὸ καὶ ἡ Ῥωσσία, ἢ Ῥωσσία ἥτις ἀπ' αἰῶνος ἐπορθαλιμαῖα περὶ τὴν ἀπαράμιλλον πόλιν τοῦ Κωνσταντινίου; Ὁ συγγραφεὺς τὸ πιστεύει, καὶ μετ' αὐτοῦ τὸ πιστεύομεν καὶ ἡμεῖς.

« Ἡ φιλοδοξία, λέγει, τῆς Ῥωσσίας εἶναι τῶν τῆς μεγάλης καὶ συγχρόνου· πολλὰ φυσικῆ, ἐπιθυμεῖ βεβαίως τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐξησθενημένης καὶ ἐξευτελισμένης Τουρκίας ὅπως τὴν ἔχῃ ὡς τοιαύτην ὑποχείριον πάντοτε, καὶ ἐν ἀρμοδιᾳ στιγμῆ ὅλιως ἰδικήν της ἀνευ δυσκολίας τίνος καὶ ἀντιστάσεως. Ἄλλ' αἱ ὁμολογήσαμεν ὅτι ὅσον μεγάλη καὶ ἂν ἦναι ἡ φιλοδοξία τῆς Ῥωσσίας, ἀσυγκρίτως μεγαλύτερα εἶναι ἡ φρόνησις δι' ἣς πρὸς ἱκανῶν ἡδὴ χρόνων διέπει τὴν σοβαρὰν καὶ βαθεῖαν πολιτικὴν της. Ὅθεν ὅταν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ὁμοφώνως εἶπωσι πρὸς τὴν Ῥωσσίαν ὅτι χάριν τῆς στερεώσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας ἐπιθυμοῦν νὰ παύσῃ ἡ καθήμενὴ ἀνησυχία, τὴν ὁποίαν δικαίως γεννᾷ ἡ ἐτοιμοπόρος σημερινὴ θέσις τῆς Τουρκίας ὡς ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν κρατῶν της καὶ τῶν ἐξωτερικῶν κινδύνων της, πῶς θέλει ἀντιτείνει ἡ ἔμφρων καὶ σοβαρὰ Ῥωσσία, ἥτις ἄχρι τοῦδε δὲν κηρύττει πρὸς στερεώσιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας; Ὅταν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία ὁμοφώνως εἶπωσιν εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὅτι ὁ θρόνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν ὁποῖον πρὸ 400 ἐτῶν βεβηλόθει ὁ Σουλτάνος ἀνευ οὐδενὸς νομίμου δικαιώματος, ἀνευ οὐδενὸς φιλανθρωποῦ σκοποῦ, ἀνίκει εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, πῶς θέλει ἀντιτείνει ἡ ἔμφρων καὶ σοβαρὰ Ῥωσσία; πῶς θέλει διαφιλονεικῆσαι τὸν ἀδιαφιλονεικτὸν τοῦτον ἰσχυρισμὸν, πῶς θέλει διασχίσει τὰς σελίδας τῆς ἱστορίας; πῶς θέλει λησμονήσει ὅτι εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ταύτην φυλὴν χρεωστῆ τὴν ὀρθοδοξίαν της, εἰς τὴν ὁποῖαν τόσον καυχᾶται; » Ὅταν ἡ Διαμαρτυρομένη Ἀγγλία καὶ ἡ Καθολικὴ Γαλλία εἶπωσι πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ῥωσσίαν ὅτι ἐπιθυμοῦσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ὀρθόδοξον Ἑλληνικὸν θρόνον, καὶ τὸ τζαμῖν τῆς Ἁγίας Σοφίας Μητρόπολιν τῆς ὀρθοδόξου, πῶς θέλει ποτὲ ἀντιτείνει ἡ Ῥωσσία, αὐτὴ ἢ προστατίς τοῦ Ἁγίου Πάπρου καὶ ὅλης τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας, καὶ ὅλων τῶν ὀρθοδόξων χριστιανῶν; Πῶς ἀντιτείνουσα θέλει

ἀπορασίαι οὕτω νὰ γάσῃ διὰ παντός ὅλον τὸ παρελθόν της, ὅλον τὸ μέλλον της, καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἑκατομμυρίων τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ὅλων τῶν ὀρθοδόξων ἑκατομμυρίων ὑπὸ τῆς ἰσχυρῆς; ἠθέλην εἶναι τῶντι ἀφροσύνη τὸ νὰ υποθέτωμεν τοιαύτην ἀφροσύνην εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς Ῥωσσίας. ἤτις ἐστάθη πάντοτε καὶ σφόδρὰ καὶ συνεπεστάτη εἰς ἐξουσίαν. Οὐδέποτε βεβαίως θέλει ἀνεγθῆ ἡ Ῥωσσία διὰ τῆς κατὰ τοῦ νέου ὀρθοδόξου θρόνου ἀνιστάσεώς της ν' ἀποδείξῃ καὶ ἐνώπιον τῶν ὑπὸ τῆς ἰσχυρῆς καὶ ἐνώπιον τῆς Ἀνατολῆς, καὶ ἐνώπιον τῆς Εὐρώπης ὅλης ἢ τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀγροτικῶς μόνον μεταχειρίζετο τὴν θρησκείαν της ὡς ἀπλοῦν ὄργανον, ὡς ἀπλοῦν πρόσχημα τῶν πολιτικῶν σκοπῶν καὶ τῆς φιλοδοξίας της, οὐδαμῶς περὶ αὐτῆς ἐγκραδίως φροντίζουσα.

• Ὅταν ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γαλλία προτείνωσιν εἰς τὴν Ῥωσσίαν τὴν πολιτικὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅταν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἐναρμόνιμος καὶ βασιζόμενος εἰς τὴν εὐμενῆ πολιτικὴν των, συμπάθειαν καὶ προστασίαν τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὑψώσῃ τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ, τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ κατὰ τῆς ἡμισελήνου, τῆς τυραννίας καὶ τοῦ βαρβαρισμοῦ, πῶς θέλει δυνθῆ ν' ἀντιτείνῃ ἡ Ῥωσσία; πῶς θέλει διατάξῃ ποτὲ τὸν ὀρθοδόξον στρατὸν της νὰ πυροβολήσῃ κατὰ τῆς σημαίας τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς ὀρθοδοξίας πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ἡμισελήνου καὶ τοῦ Ἰσλαμισμοῦ;

• Ἡ ἔμφρων λοιπὸν καὶ συνετὴ Ῥωσσία ποσῶς δὲν ἀμφισβάλωμεν ὅτι ἀσμένως θέλει παραδεχθῆ τὴν πρότασιν τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, καὶ τότε ὁ χριστιανισμὸς, ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ εὐδαιμονία τῆς Ἀνατολῆς ἀπ' ἐνός, καὶ τὰ ἐκ τῆς εἰρήνης καὶ τοῦ ἐμπορίου ἀγαθὰ τῆς δυτικῆς Εὐρώπης ἀπ' ἑτέρου διὰ παντός ἐξισφαλισθήσονται.

• Ὁ συγγραφεὺς καταλύει τὸν λόγον συνηγορῶν εὐγλώττως ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων. Πρὸς τοὺς συκοφαντοῦντας τοὺς κατοίκους τῆς ἀνεξαρτήτου Ἑλλάδος ὡς ἀνάξιους ἐλευθερίας, ἀντιτάσσει τὰς ἀνεγερθείσας πόλεις, τὰ σχολεῖα, τὸ πανεπιστήμιον, τὴν ἐμπορίαν, τὸ ναυτικόν, τὰ προϊόντα τῆς διανοίας, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τὰ λαμπρὰ καταστήματα, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸν διάπυρον καὶ ἀσβεστον ζῆλον, καὶ τὰς μεγάλας χρηματικὰς συνεισφοράς τῶν ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς φιλότατης αὐτῶν πατρίδος· ὅλα ταῦτα μαρτύρια ἀλάθηστα τῆς ἐμφύτου αὐτῶν βολῆς πρὸς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν πρόοδον. Ὁ συγγραφεὺς ἐλησμώνει νὰ ἐπιφέρῃ καὶ τὴν ἀγάπην τῆς ἰσότητος, καὶ τὴν εὐπειθειαν αὐτῶν εἰς τοὺς νόμους. Τίς λαὸς, ὡς ἀπαντήσῃ διὰ τῆς ἱστορίας οἱ συκοφαντοῦντες ἡμᾶς, ἐν τῷ διαστήματι εἴκοσι μόνον ἐτῶν, ἐν μέσῳ μι κρᾶς, στενῆς καὶ κεκολοβωμένης ἐπικρατείας, προώδευσεν ὅσον τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων;

Ὅκτω ἔτη πρὸ ἡμῶν (ἀπὸ τοῦ 1825) ἄλλο Κράτος, τὸ Τσιρκικόν, Κράτος ὅμως ἀπέραντον, Κράτος περιέχον τριάκοντα ἑκατομμύρια κατοίκων, τὸ ὅποιον ἢ μὲν διπλωματικῶς τῆς Δύσεως ἀγωνίζεται παντὶ σθένει

νὰ ἐξευρωπαϊσθῇ, ἢ δὲ ἰδίᾳ αὐτοῦ κυβέρνησις βιάσῃ διὰ τῆς μάστιγος νὰ ἐξευρωπαϊσθῇ, κατέβη εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ὅμως, ἐνῶ ἔρεις μικρότεροι, πτωχότεροι, παρημελημένοι ὑπὸ τῶν δυναστῶν τῆς Εὐρώπης, παραλλάξαντες τὸν καυπηρῆα τρέγομεν σφριγῶντες πρὸς τὸ τέμα, αὐτὸ ἐκνευροισμένον καὶ ψυχοβόρῳ καταπίπτει μετὰ τριανκονταετῆς περίου ματαίους ἀγῶνας, καθ' ὅς ἀπώλεσιν, ὡς ἴδομεν, καὶ τὸν ἴδιον αὐτοῦ χαρακτήρα.

Ὁ συγγραφεὺς τῶν *Νόσεων πρὸς Ἰσὺν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος*, ἐξεπλήρωσε μετ' ἀκριβείας τὴν ὑπόθεσιν του, ἐξετάσας αὐτὴν ὡς εἶπε προλογίσας, καθ' ὅλας τὰς ἐπέψεις διὰ τῆς στάθμης τῆς ἀληθείας τῆς δικαιοσύνης, τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ συμφέροντος. Οὐδὲν ἔχομεν νὰ προσθεσῶμεν οὐδὲ ν' ἀφαιρέσωμεν. Ἀσπαζόμενοι καθ' ὁλοκλήριον τὰς ἰδέας αὐτοῦ, εὐχόμεθα νὰ γίνῃ σήμερον ἢ πραγματοποιήσῃ αὐτῶν, σήμερον ὅς αἱ δυνάμεις τῆς Ἀρκτου καὶ τῆς Δύσεως, συγκεντρωθεῖσαι περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν, δύνανται νὰ κατορθώσωσιν αὐτὴν εἰρηνικῶν, ἴσως δὲ καὶ ἀναίμακτον. Τοιαύτην, ἀλλὰ μόνον τοιαύτην λύσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος εὐχόμεθα καὶ θέλομεν!

Ἄλλ' ἐν συμβῆ ἄλλως πως, ἐάν τῆς Πετροπούλεως ὁ σταυρὸς ἀνυψθῇ ἐπὶ τῶν *μικροδῶν* τοῦ Βυζαντίου, φρονοῦμεν ἀδύνατον ἢ τουλάχιστον εἰς ἄκρον ἀπίθανον νὰ βασιλεύσῃ ὁ αὐτὸς μονάρχης ἐπὶ πολὺ κατὰ τὸν Νεῦαν καὶ τὸν Βόσπορον. Τὸ ἀχάρες τῆς Ἀρκτου Κράτους δὲν θέλει βραδύνει νὰ διαφραγῇ, τὸ δὲ σκῆπτρον τῶν Καλιφῶν νὰ περιέλθῃ εἰς τὰς χεῖρας ἄλλου ἡγεμόνος χριστιανοῦ καὶ ἡγεμόνος Ἑλλήνου. Θεσμοὶ τότε εὐρωπαϊκοὶ θέλουσι κατασταθῆ ἐκεῖ ὅπου ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας ἐπεκράτησαν οἱ νόμοι τοῦ Κορανίου, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, μὴ ἀμφισβάλωμεν, θέλει καὶ πάλιν ἀναλάρψει τὸ φῶς. Τίς οἶδεν ἐάν ἡ γηραιὰ τῶν πάλαιον βασιλῆς δὲν ἀναδειχθῇ καὶ πάλιν ἐστὶν πολιτισμῶς, καὶ ἐάν ἡ γῆ ὅπου ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς, ἀποβρίπτουσα τὸν ζόφον τοῦ Ἰσλαμισμοῦ, δὲν ἀνήσῃ ἐκ νέου; Τίς οἶδεν ἐάν ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ τὸ Πέργαμον δὲν ἀναγεννηθῶσιν ὡς φοίνικες ἐκ τῆς τέφρας τῶν βιβλιοθηκῶν αὐτῶν, καὶ ἐάν ὑπὸ τὰς ζωογόνους ἀκτῖνας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἀνεγερθῶσι πόλεις περικαλλέστεραι, ἐλευθερώτεραι, βιομηχανικώτεραι καὶ σοφώτεραι;

—o—

ΣΠΟΥΔΑΙΟΝ ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Ἐν τῷ περὶ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ ἄρθρῳ τῷ δημοσιευθέντι διὰ τοῦ προηγουμένου ὑπ' ἀριθ. ΟΥ'. φυλλαδίου, ἐγένετο μετάθεσις δύο στοιχείων ἀριθμητικῶν, τὴν ὁποίαν παρακαλεῖται νὰ διορθώσῃ σὺν πῶς ὁ ἀναγνώστης.

Σελὶς 109. στίχ. 44. ἀντὶ 23772, γράφει 27372.

—o—